

Vlaanderen
is toerisme

Meten van de florerende bestemming

HANDLEIDING VOOR DE
BESTEMMINGSBAROMETER

TOERISMEVLAANDEREN

Kennishub
Toerisme Vlaanderen
Grasmarkt 61
1000 Brussel

INHOUDSOPGAVE

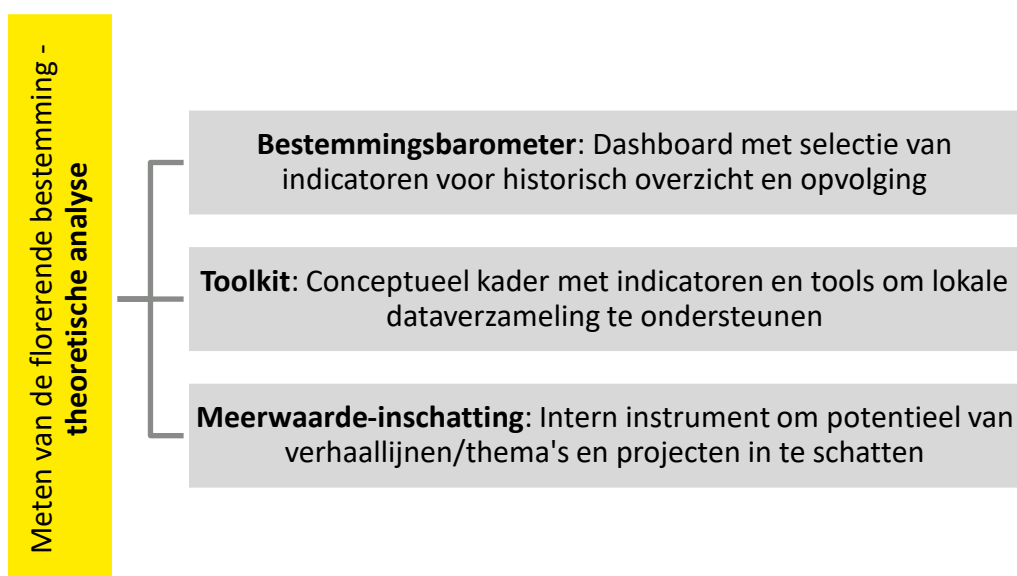
1	INLEIDING.....	3
2	LAYOUT EN NAVIGATIE.....	4
3	INHOUDELIJKE ELEMENTEN VAN DE BESTEMMINGSBAROMETER.....	5
3.1	De tab 'Bewoners'	5
3.1.1	Toeristische intensiteit	5
3.1.2	Perceptie toeristische impact	6
3.1.3	Cultuuraanbod.....	8
3.2	De tab 'Bezoekers'	10
3.2.1	Bezoekerstevredenheid.....	10
3.2.2	Reviewscore.....	13
3.3	De tab 'Ondernemers'	14
3.3.1	Aantal ondernemingen (per deelsector)	14
3.3.2	Tewerkstelling in de toeristische sector	15
3.3.3	Ontvangen en openstaande vacatures.....	17
3.3.4	Financiële situatie.....	18
3.3.5	Maatschappelijk verantwoord ondernemen.....	21
3.4	De tab 'Plek'	24
3.4.1	Ruimtelijke toeristische spreiding	24
3.4.2	Seizoenaliteit	26
3.4.3	CO2-emissies	28
3.4.4	Emissies van luchtvaartsector	30
3.4.5	Grondgebied met natuurbestemming.....	31
3.4.6	Beschermd onroerend erfgoed	32
3.5	De Overzichtspagina	34
4	REFERENTIES.....	37
5	BIJLAGEN.....	38
5.1	Bijlage 1: NACE-codes voor de toeristische sector	38
5.2	Bijlage 2: Omzettingsratio's voor categorie 'Bestuurders' van RSVZ	40

1 INLEIDING

Toerisme Vlaanderen gaat uit van de positieve kracht van toerisme om bij te dragen tot een bloeiende, innovatieve, inspirerende en kwalitatieve reisbestemming ten bate van bewoners, ondernemers en bezoekers. Om deze visie te ondersteunen werd ingezet op het verzamelen van een reeks indicatoren die de kwaliteit – of de ‘staat’ – van de bestemming weergeven voor alle belanghebbenden. Deze indicatoren bestaan zowel uit kwalitatieve meningen, voortkomend uit survey onderzoek, als uit kwantitatieve kerngegevens.

Dit rapport bevat een omschrijving van de verzamelde indicatoren per deelgebied en geeft nadere informatie omtrent de metadata en de manier waarop de gegevens kunnen geïnterpreteerd worden. De focus van dit document ligt op de Bestemmingsbarometer en is daarmee gelinkt aan het PowerBI dashboard van de Bestemmingsbarometer. Beiden passen in een breder geheel van documenten die samen de bouwstenen aanleveren voor het opvolgen van de florerende bestemming (zie Figuur 1).

Figuur 1. Bouwstenen voor het opvolgen van de florerende bestemming

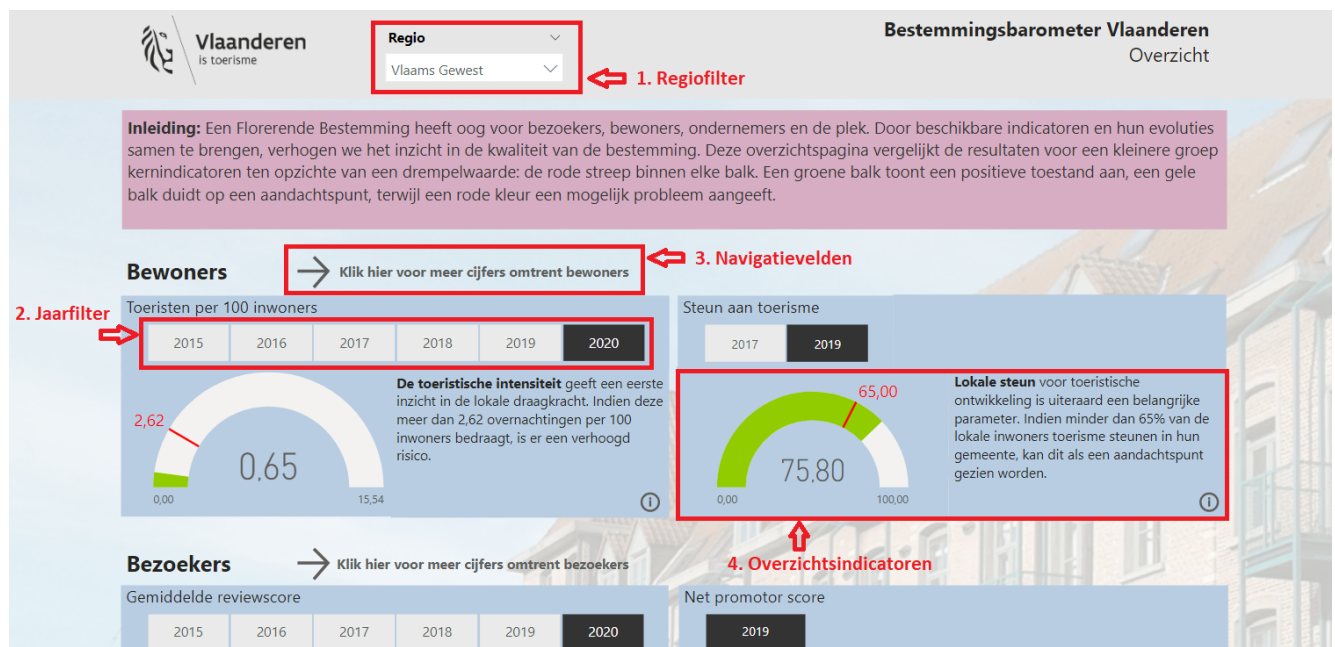

2 LAYOUT EN NAVIGATIE

Figuur 2 geeft een beeld van de startpagina van de bestemmingsbarometer. De hoofding, die in alle tabs terugkomt, bevat één filter (zie: 1. Regiofilter): Regio. Hier kan de gebruiker kiezen om cijfers te zien van het Vlaams Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, of de combinatie van beiden (i.e. Vlaanderen). Verder wordt er per visualisatie/datareeks een aparte jaarfilter gegeven (zie: 2. Jaarfilter). Data zijn beschikbaar vanaf jaar 2015 tot het meest recente beschikbare jaar. Let wel, niet alle data zijn beschikbaar voor elk jaar. Zo is bijvoorbeeld de indicator omtrent “Steun aan toerisme” binnen de bewonersdimensie afgeleid uit de bewonersonderzoeken in de Kunststeden die slechts tweejaarlijks worden uitgevoerd (tot dusver 2017, 2019 en 2021). Sommige selecties zullen daarom minder recente en/of uitgebreide tijdreeksen bevatten. Dit komt verder aan bod bij de bespreking van individuele variabelen in deel 3 van deze handleiding.

Naast de filters, vindt de gebruiker nog twee belangrijke elementen op de overzichtspagina. Allereerst zijn er vier navigatievelden (zie: 3. Navigatievelden). Deze leiden de gebruiker naar de tabs van de verschillende dimensies (Bewoners, Bezoekers, Ondernemers, Plek) door op **Ctrl + linkermuis** te klikken binnen de velden “→ Klik hier voor meer cijfers omtrent ...”. Tenslotte zijn er geselecteerde overzichtindicatoren (zie: 4. Overzichtsindicatoren) die de gebruiker een snelle samenvatting geven van de staat van enkele belangrijke kenmerken. Deze zullen later in dit document ook inhoudelijk besproken worden (zie deel 3.5).

Een laatste belangrijke navigatie-element van de bestemmingsbarometer betreft het symbool: . Door hierover te bewegen met de cursor, verschijnt er een pop-up met informatie over de betreffende variabele.

Figuur 2. Overzichtsmenu van de bestemmingsbarometer

3 INHOUDELIJKE ELEMENTEN VAN DE BESTEMMINGSBAROMETER

3.1 De tab 'Bewoners'

Het tabblad 'Bewoners' verzamelt variabelen die een beeld schetsen van de perceptie van bewoners ten opzichte van toerisme en geeft indicaties omtrent sociale draagkracht.

3.1.1 Toeristische intensiteit

Een eerste variabele die wordt berekend en weergegeven, is deze omtrent toeristische intensiteit. Tabel 1 geeft een overzicht van de metadata van deze indicator. Algemeen kan gesteld worden dat een hogere intensiteit potentieel negatieve effecten kan hebben op lokale leefbaarheid. Al is het evenzeer zo dat een hele lage intensiteit er op duidt dat toerisme geen belang heeft in een gemeente, wat eveneens als niet ideaal gezien wordt. De toeristische intensiteit kan makkelijk berekend worden op gemeenteniveau en leent zich daarom tot een cartografische weergave. Tegelijkertijd kan één gemiddeld cijfer voor heel Vlaanderen of het Vlaamse Gewest berekend worden.

TABEL 1. TOERISTISCHE INTENSITEIT

Naam	Toeristische intensiteit
Omschrijving	De toeristische intensiteit geeft een overzicht van gemiddelde dagelijkse toeristische overnachtingen per 100 inwoners. De weergegeven cijfers geven zowel het gemiddelde van alle Vlaamse gemeenten, als de intensiteit op gemeenteniveau (via de kaart). Algemeen genomen is een hoge intensiteit een mogelijk teken van een draagkrachtprobleem, al is ook een (te) lage intensiteit niet optimaal, aangezien in dat geval toerisme amper een rol speelt in de bestemming. In de berekening van de toeristische intensiteit wordt geen rekening gehouden met seizoenale spreiding.
Berekening	$(\text{Toeristische overnachtingen per jaar} / 365) / (\text{populatie} / 100)$
Eenheid	Overnachtingen per 100 inwoners
Bron	STATBEL, Toerisme Vlaanderen
Beschikbaar regioniveau	Gemeente
Beschikbare Jaren	Jaarlijks: 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020
Visualisatie in barometer	<p>De visualisatie bestaat uit twee delen. Links is een lijngraaf getiteld 'Evolutie in toeristische intensiteit' die de toeristische intensiteit per 100 inwoners toont van 2015 tot 2020. De y-as is 'Toeristische intensiteit' (0,6 tot 1,2) en de x-as is 'jaar'. De lijn begint bij 1,2 in 2015, daalt naar 1,1 in 2016, stijgt naar 1,2 in 2018, en daalt scherp naar 0,6 in 2020. Rechts is een kaart getiteld 'Toeristische intensiteit per gemeente' die de intensiteit per gemeente toont voor de jaren 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 en 2020. De kaart is gekleurd in verschillende tinten van blauw en grijs, waarbij 2020 de meest recente en donkerste kleur is.</p>

3.1.2 Perceptie toeristische impact

De tweede reeks bewoners-indicatoren zijn gebaseerd op percepties van lokale bewoners ten opzichte van de voor- en nadelen van toerisme. Een belangrijke data-beperking hierbij is dat deze cijfers enkel kunnen afgeleid worden uit survey-onderzoek. De tweejaarlijkse bewonersonderzoeken in de kunststeden (gestart in 2017) staan toe deze in te vullen op het niveau van de kunststeden. In het dashboard wordt standaard het gemiddeld cijfer van de vijf Vlaamse kunststeden weergegeven, maar de gebruiker kan in het keuzemenu eveneens een individuele kunststad selecteren voor specifieke data. Tabel 2 geeft een overzicht van de belangrijkste kenmerken van deze data.

Onder perceptie van de toeristische impact worden verschillende sub-indicatoren weergegeven. Allereerst zijn er de algemene steunvragen die een indicatie geven van de steun voor toerisme en de afweging of de voordelen belangrijker doorwegen dan de nadelen, uitgedrukt als percentage van de bevolking dat akkoord of helemaal akkoord gaat met deze stellingen. Daarnaast worden er twee spinnenweb-grafieken gemaakt voor gepercipieerde positieve en negatieve impact volgens verschillende categorieën. Het betreft hier met name:

- **Positieve impacts:**
 - o Fierheid stad
 - o Toerisme draagt bij aan levendigheid
 - o Toerisme stimuleert publieke investeringen
 - o Versterkt culturele identiteit
 - o Toerisme creëert meer recreatiemogelijkheden
 - o Verbeterd begrip voor anderen
 - o Contacten met bezoekers
- **Negatieve impacts:**
 - o Verkeersproblemen
 - o Verlies aan diversiteit
 - o Vermindert leefbaarheid stad
 - o Verlies van eigen stad
 - o Zorgt voor overlast

Net zoals voor de twee algemene steunvragen, tonen de data het percentage lokale bewoners dat akkoord of helemaal akkoord is met deze stellingen. Voor de positieve impacts betekent dit dus dat hoge scores duiden op een positieve bijdrage van toerisme aan de stad, terwijl bij negatieve impactcategorieën hogere percentages net duiden op een probleem.

TABEL 2. PERCEPTIE TOERISTISCHE IMPACT

Naam	Perceptie toeristische impact
Omschrijving indicator 1	' <i>Steun voor toerisme</i> ' geeft het percentage van de lokale bevolking dat akkoord of helemaal akkoord gaat met de stelling "Ik steun toerisme en wil dat het belangrijk blijft in ...".
Omschrijving indicator 2	' <i>Voordelen belangrijker dan nadelen</i> ' geeft het percentage van de lokale bevolking dat akkoord of helemaal akkoord gaat met de stelling "In het algemeen wegen de voordelen van toerisme in ... sterker door dan de nadelen".
Omschrijving indicator 3	' <i>Fierheid stad</i> ' geeft het percentage van de lokale bevolking dat akkoord of helemaal akkoord gaat met de stelling "Door toerisme ben ik fier een inwoner van ... te zijn".
Omschrijving indicator 4	' <i>Toerisme draagt bij aan levendigheid</i> ' geeft het percentage van de lokale bevolking dat akkoord of helemaal akkoord gaat met de stelling "Door toerisme in ... is er meer levendigheid in mijn stad".

Omschrijving indicator 5	<i>'Toerisme stimuleert publieke investeringen'</i> geeft het percentage van de lokale bevolking dat akkoord of helemaal akkoord gaat met de stelling "Toerisme stimuleert publieke investeringen (zoals wegen, inrichting publieke ruimten, cultuur, ...)".
Omschrijving indicator 6	<i>'Versterkt culturele identiteit'</i> geeft het percentage van de lokale bevolking dat akkoord of helemaal akkoord gaat met de stelling "Toerisme in ... helpt om onze culturele identiteit te bewaren en historische gebouwen te renoveren".
Omschrijving indicator 7	<i>'Toerisme creëert meer recreatiemogelijkheden'</i> geeft het percentage van de lokale bevolking dat akkoord of helemaal akkoord gaat met de stelling "Dankzij toerisme zijn er meer shopping- en ontspanningsmogelijkheden en meer restaurants in ...".
Omschrijving indicator 8	<i>'Verbeterd begrip voor anderen'</i> geeft het percentage van de lokale bevolking dat akkoord of helemaal akkoord gaat met de stelling "Toerisme in ... bevordert het begrip voor andere mensen (minder vooroordelen/stereotypes)".
Omschrijving indicator 9	<i>'Contacten met bezoekers'</i> geeft het percentage van de lokale bevolking dat akkoord of helemaal akkoord gaat met de stelling "Toerisme in ... zorgt er voor dat ik leuke contacten heb met bezoekers".
Omschrijving indicator 10	<i>'Verkeersproblemen'</i> geeft het percentage van de lokale bevolking dat akkoord of helemaal akkoord gaat met de stelling "Door toerisme zijn er meer verkeersproblemen in ...".
Omschrijving indicator 11	<i>'Verlies aan diversiteit'</i> geeft het percentage van de lokale bevolking dat akkoord of helemaal akkoord gaat met de stelling "Door toerisme in ... verliezen de hoofdstraten aan diversiteit".
Omschrijving indicator 12	<i>'Vermindert leefbaarheid stad'</i> geeft het percentage van de lokale bevolking dat akkoord of helemaal akkoord gaat met de stelling "Het toenemend aantal toeristen vermindert de leefbaarheid van de stad".
Omschrijving indicator 13	<i>'Verlies van eigen stad'</i> geeft het percentage van de lokale bevolking dat akkoord of helemaal akkoord gaat met de stelling "Door toerisme heb ik het gevoel dat onze stad/streek niet meer van ons is".
Omschrijving indicator 14	<i>'Zorgt voor overlast'</i> geeft het percentage van de lokale bevolking dat akkoord of helemaal akkoord gaat met de stelling "Toeristen in ... zorgen voor overlast".
Berekening	Aantal respondenten <i>akkoord of helemaal akkoord</i> / Totaal aantal respondenten
Eenheid	% lokale bevolking
Bron	Toerisme Vlaanderen
Beschikbaar regioniveau	Kunststeden (Antwerpen, Brugge, Gent, Leuven, Mechelen)
Beschikbare jaren	Tweejaarlijks: 2017, 2019
Visualisatie in barometer	<div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="width: 45%;"> <p>Bewonersperceptie</p> <p>2017 2019</p> <p>Maak keuze Kunststad</p> <p>Alle</p> <p>Positieve impact</p> <p>● Percentage akkoord</p> </div> <div style="width: 45%;"> <p>75,80 Steun voor toerisme</p> <p>67,60 Voordelen belangrijker dan nadelen</p> <p>Negatieve impact</p> <p>● Percentage akkoord</p> </div> </div>

3.1.3 Cultuuraanbod

Een derde indicator die mogelijke effecten van toerisme op de leefomgeving van de lokale bevolking weergeeft is deze van de culturele evenementen. Hoewel het causale verband tussen toerisme en de organisatie van evenementen hier minder sterk is en veel lokaal cultureel aanbod niet gedreven is door toerisme, kan vermoed worden dat er toch enig effect is van toerisme op het evenementenaanbod. Een groei van het aanbod wordt gezien als een positieve evolutie die de leefbaarheid van de bestemming verhoogt.

Data voor deze indicator komen van de ingevoerde evenementen in de UITdatabank en betreffen volgende categorieën:

- Cursus of workshop
- Sportactiviteit
- Kamp of vakantie
- Muziek (concert & festival)
- Begeleide uitstap of rondleiding
- Lezing of congres
- Dans- of theatervoorstelling
- Film
- Tentoonstelling
- Spel of quiz
- Markt of braderie
- Eten en drinken
- Fiets- of wandelroute
- Opendeurdag
- Beurs
- Party of fuif
- Sportwedstrijd bekijken
- Kermis of feestelijkheid

TABEL 3. CULTUURAAANBOD

Naam	Cultuuraanbod														
Omschrijving	De indicator geeft een overzicht van het aantal ingevoerde vrijetijds-en cultuurevenementen in de UITdatabank van Publiq vzw. De cijfers geven de som van georganiseerde evenementen voor de categorieën: cursus of workshop, sportactiviteit, kamp of vakantie, muziek (concert & festival), begeleide uitstap of rondleiding, lezing of congres, dans- of theatervoorstelling, film, tentoonstelling, spel of quiz, markt of braderie, eten en drinken, fiets- of wandelroute, opendeurdag, beurs, party of fuif, sportwedstrijd bekijken, kermis of feestelijkheden.														
Berekening	Som van cultuuraanbod														
Eenheid	Aantal evenementen														
Bron	Statistiek Vlaanderen														
Beschikbaar regioniveau	Gewest														
Beschikbare jaren	Jaarlijks: 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020														
Visualisatie in barometer	<p>Evolutie in cultuuraanbod</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Jaar</th> <th>Aantal evenementen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2015</td> <td>165.000</td> </tr> <tr> <td>2016</td> <td>180.000</td> </tr> <tr> <td>2017</td> <td>205.000</td> </tr> <tr> <td>2018</td> <td>215.000</td> </tr> <tr> <td>2019</td> <td>250.000</td> </tr> <tr> <td>2020</td> <td>145.000</td> </tr> </tbody> </table>	Jaar	Aantal evenementen	2015	165.000	2016	180.000	2017	205.000	2018	215.000	2019	250.000	2020	145.000
Jaar	Aantal evenementen														
2015	165.000														
2016	180.000														
2017	205.000														
2018	215.000														
2019	250.000														
2020	145.000														

3.2 De tab 'Bezoekers'

3.2.1 Bezoekerstevredenheid

Een tweede belangrijke onderdeel in de sociale dimensie betreft het perspectief van de bezoekers. Vanuit het Travelsat onderzoek kan de tevredenheid van de bezoeker met betrekking tot een ruime selectie van bestemmingskarakteristieken afgeleid worden. Aangezien dergelijk onderzoek niet standaard doorheen heel Vlaanderen wordt uitgevoerd, zijn de cijfers omtrent bezoekerstevredenheid enkel gebaseerd op de geaggregeerde score van de Vlaamse Kunststeden. Brussel werd wel bevraagd in 2015 en 2018, maar niet meer in 2019. Vanaf 2019 zijn enkel de Vlaamse Kunststeden Antwerpen, Brugge, Gent, Leuven en Mechelen vertegenwoordigd. De cijfers geven het gemiddelde weer van de vijf Kunststeden samen en worden niet per individuele Kunststad weergegeven.

De cijfers zijn gebaseerd op enquêtes en zijn daarom niet jaarlijks beschikbaar. Elke stelling omtrent bezoekerstevredenheid is initieel gebaseerd op een schaal van 1 tot 10 en wordt daarna omgezet naar een nieuwe indexscore door TCI Research waarin de scores van extreem tevreden of ontevreden bezoekers zwaarder meewegen in de calculatie dan bij een gewoon ongewogen gemiddelde, aangezien deze de reputatie van de bestemming sterker kunnen beïnvloeden. De finale scores fluctueren daarom op een schaal van -50 tot 400 en kunnen als volgt geïnterpreteerd worden:

- Score tussen -50 en 0: Heel laag – significante kwaliteitsproblemen met sterke negatieve invloed op de reputatie van de bestemming;
- Score tussen 0 en 100: Laag – problemen met consistentie in de aangeboden kwaliteit of kwaliteit die beneden de verwachting van de bezoeker blijft;
- Score tussen 100 en 150: Acceptabel – degelijke score, ervaring is min of meer gelijk aan de voorafgaande verwachtingen van de bezoeker;
- Score tussen 150 en 250: Hoog – de bezoekerservaring overtreft de verwachtingen;
- Score tussen 250 en 400 – Uitstekend.

TABEL 4. BEZOEKERSTEVREDENHEID

Naam	Bezoekerstevredenheid
Omschrijving indicator 1	'Historisch erfgoed en sites' geeft de gemiddelde score die bezoekers gaven op de stelling "Hoe tevreden bent u over de historisch sites en het erfgoed in ...?".
Omschrijving indicator 2	'Veiligheid' geeft de gemiddelde score die bezoekers gaven op de stelling "In hoeverre gaat u akkoord met volgende stelling? ... is een veilige bestemming".
Omschrijving indicator 3	'Accommodatie' geeft de gemiddelde score die bezoekers gaven op de stelling "Hoe tevreden bent u over de toeristische accommodatie in ... (kwaliteit en gastvrijheid)?".
Omschrijving indicator 4	'Landschap/omgeving/steden' geeft de gemiddelde score die bezoekers gaven op de stelling "Hoe tevreden bent u over de kwaliteit van het landschap, de architectuur en de stadsomgeving?".
Omschrijving indicator 5	'Netheid' geeft de gemiddelde score die bezoekers gaven op de stelling "Hoe tevreden bent u over de algemene netheid van de publieke ruimtes in ...?".
Omschrijving indicator 6	'Gastvrijheid locals' geeft de gemiddelde score die bezoekers gaven op de stelling "Hoe tevreden bent u over de gastvrijheid van de lokale bevolking in ... (exclusief werknemers binnen de toeristische sector)?".
Omschrijving indicator 7	'Openbaar vervoer' geeft de gemiddelde score die bezoekers gaven op de stelling "Hoe evalueert u de kwaliteit van het publieke transport in ...?".
Omschrijving indicator 8	'Bezoeksgemak en crowding' geeft de gemiddelde score die bezoekers gaven op de stelling "In hoeverre hebt u barrières ervaren om toeristische attracties te bezoeken in ... ?".

Omschrijving indicator 9	'Eten en drinken' geeft de gemiddelde score die bezoekers gaven op de stelling "Hoe tevreden bent u over het eten en drinken in ... (diversiteit, kwaliteit, gastvrijheid, waarde voor geld)?".
Omschrijving indicator 10	'Shopping' geeft de gemiddelde score die bezoekers gaven op de stelling "Hoe tevreden bent u over de shoppingmogelijkheden in ...?".
Omschrijving indicator 11	'Culturele en recreatieve activiteiten' geeft de gemiddelde score die bezoekers gaven op de stelling "Hoe tevreden bent u over het aanbod van culturele en vrijetijdsactiviteiten in ...?".
Omschrijving indicator 12	'Toeristische informatie' geeft de gemiddelde score die bezoekers gaven op de stelling "Hoe tevreden bent u over het toeristische infokantoor in ...?".
Omschrijving indicator 13	'Weginfrastructuur' geeft de gemiddelde score die bezoekers gaven op de stelling "Hoe ervaarde u de kwaliteit van de wegen in ...?".
Omschrijving indicator 14	'Bewegwijzering' geeft de gemiddelde score die bezoekers gaven op de stelling "Hoe tevreden bent u over de toeristische bewegwijzering in ...?".
Omschrijving indicator 15	'Taxi's' geeft de gemiddelde score die bezoekers gaven op de stelling "Hoe tevreden bent u over de taxidiensten in ...?".
Omschrijving indicator 16	'Parkeergelegenheden' geeft de gemiddelde score die bezoekers gaven op de stelling "Hoe tevreden bent u over het parkeeraanbod in ...?".
Berekening	Ordinale schaal 1-10, omgezet naar indexscore waarbij extreme stellingen (erg tevreden, erg ontevreden) zwaarder doorwegen in berekening
Eenheid	Intervalscore (waarden <100 beneden verwachting, waarden 100-150 in lijn van de verwachting en waarden >150 boven verwachting)
Bron	TCI Research
Beschikbaar regioniveau	Kunststeden (Antwerpen, Brugge, Gent, Leuven, Mechelen)
Beschikbare jaren	Onregelmatig: 2015, 2018, 2019
Visualisatie in barometer	<p>Bezoekerstevredenheid per categorie</p> <p>The chart displays satisfaction scores for 16 categories. The 2019 data (black bar) shows scores for all categories, with 'Historisch' and 'Veiligheid' being the highest (around 200) and 'Parkeergel...' being the lowest (around 50). A red dashed line indicates a baseline score of approximately 100. The 2015 and 2018 data are shown as grey bars for the first few categories.</p>

Onder het thema 'Bezoekerstevredenheid', wordt eveneens de intentie tot herhaalbezoek van buitenlandse toeristen weergegeven, aangezien herhaalbezoek een indicatie is van een kwaliteitsvolle, positieve toeristische ervaring. Aangezien deze data uit dezelfde bezoekerssurvey wordt afgeleid, is de indicator niet jaarlijks beschikbaar.

TABEL 5. INTENTIE TOT HERHAALBEZOEK

Naam	Intentie tot herhaalbezoek
Omschrijving	De intentie tot herhaalbezoek geeft aan hoeveel procent van de bezoekers overweegt om binnen de x jaar opnieuw Vlaanderen te bezoeken.
Berekening	(Aantal toeristen dat waarschijnlijk of zeer waarschijnlijk Vlaanderen opnieuw wil bezoeken) / Totaal aantal bezoekers
Eenheid	% totaal aantal bezoekers
Bron	TCl Research
Beschikbaar regioniveau	Vlaams Gewest, Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Beschikbare jaren	Onregelmatig: 2015, 2018, 2019
Visualisatie in barometer	 <p>44,0% Intentie tot herhaalbezoek</p>

Een laatste indicator die past in het thema ‘Bezoekerstevredenheid’ is de *Net Promotor Score (NPS)*. Deze indicator is gebaseerd op de vraag hoe waarschijnlijk het is dat bezoekers de bestemming zouden aanbevelen aan vrienden of collega’s, waarna de respondenten verdeeld worden over drie groepen:

- Promotors: respondenten die een score van 9 of 10 geven;
- Neutraal: respondenten die een score van 7 of 8 geven;
- Critici: respondenten die een score van 0 tot en met 6 geven.

De NPS wordt dan berekend door het percentage critici af te trekken van het percentage promotors. Het eindresultaat kan variëren tussen -100 en +100 en kan dus niet beschouwd worden als een percentage. Algemeen genomen, is een NPS groter dan nul goed, terwijl een score boven de 50 als uitstekend wordt beschouwd.

TABEL 6. NET PROMOTOR SCORE

Naam	Net Promotor Score
Omschrijving	De net promotor score beschrijft de bezoekersloyaliteit door de zeer tevreden bezoekers (uitgedrukt in termen van de waarschijnlijkheid om de bestemming te promoten) te vergelijken met de ontevreden of weinig enthousiaste bezoekers. Dit gebeurt aan de hand van de vraag “Hoe waarschijnlijk is het dat u de bestemming zal aanbevelen aan een vriend of collega?” Het is met andere woorden een vergelijking tussen de extremere (positieve en negatieve) bezoekerssegmenten, waarbij een eindscore groter dan nul als positief wordt beschouwd.
Berekening	$[(\text{Aantal respondenten die een score van 9 of 10 geven} / \text{Totaal aantal respondenten}) * 100] / [(\text{Aantal respondenten die een score 0 t/m 6 geven} / \text{Totaal aantal respondenten}) * 100]$
Eenheid	Score tussen -100 en +100
Bron	TCl Research

Beschikbaar regioniveau	Vlaams Gewest, Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Beschikbare jaren	Onregelmatig: 2015, 2018, 2019
Visualisatie in barometer	53 Net promotor score

3.2.2 Reviewscore

De reviewscores op accommodaties en toeristische attracties geven een alternatief voor de bezoekerstevredenheid en hebben het voordeel dat ze jaarlijks beschikbaar zijn. De cijfers worden afgeleid van bezoekerscores op online review en booking sites zoals TripAdvisor, Booking.com en Google reviews en worden aangeleverd via Travelsat Pulse (TCI Research). Voor accommodaties worden volgende accommodatievormen onderscheiden: Hotels, Hostels, B&Bs, Campings, Vakantieparken. Onder toeristische attracties onderscheiden we: Kunstmusea, Andere musea, Historische attracties, Andere attracties, Tours, Infokantoren.

TABEL 7. REVIEWSCORE

Naam	Reviewscore
Omschrijving	De reviewscore geeft de gemiddelde toeristische tevredenheid weer van verschillende accommodatievormen (hotels, hostels, B&B's, campings en vakantieparken) en toeristische attracties (kunstmusea, andere musea, historische attracties, andere attracties, tours en infokantoren), afgeleid van online reviewplatformen zoals TripAdvisor, Booking.com en Google reviews.
Berekening	Som van reviewscores per accommodatie- of attractietype / Totaal aantal reviewscores
Eenheid	Score tussen 0 en 10
Bron	TCI Research
Beschikbaar regioniveau	Vlaams Gewest, Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Beschikbare jaren	Jaarlijks: 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020
Visualisatie in barometer	<p>Reviewscores voor accommodaties en attracties</p> <p>2015 2016 2017 2018 2019 2020</p> <p>229777 Aantal reviews 8,26 Gemiddelde score accomm... 8,82 Gemiddelde score attracties</p> <p>Accommodatie ● Score op 10</p> <p>Attracties ● Score op 10</p>

3.3 De tab 'Ondernemers'

3.3.1 Aantal ondernemingen (per deelsector)

Een gezonde bestemming biedt eveneens mogelijkheden om toeristisch ondernemerschap te ondersteunen. Hiertoe worden cijfers gevisualiseerd omtrent de evolutie van toeristische ondernemingen. De relevante NACE-sectoren die hiervoor in overweging worden genomen, zijn gebaseerd op de 'Tourism Satellite Accounts'¹ (zie Bijlage 1). In dit topic wordt het absolute aantal ondernemingen weergegeven, alsook de Nettogroei, die gelijk is aan het verschil tussen het aantal oprichtingen en het aantal sluitingen op jaarbasis. Via het keuzevenster 'Maak keuze deelsector' kan de gebruiker er eveneens voor kiezen om, in plaats van de cijfers voor de gehele toeristische economie, de cijfers te bekomen voor een specifieke deelsector, met name:

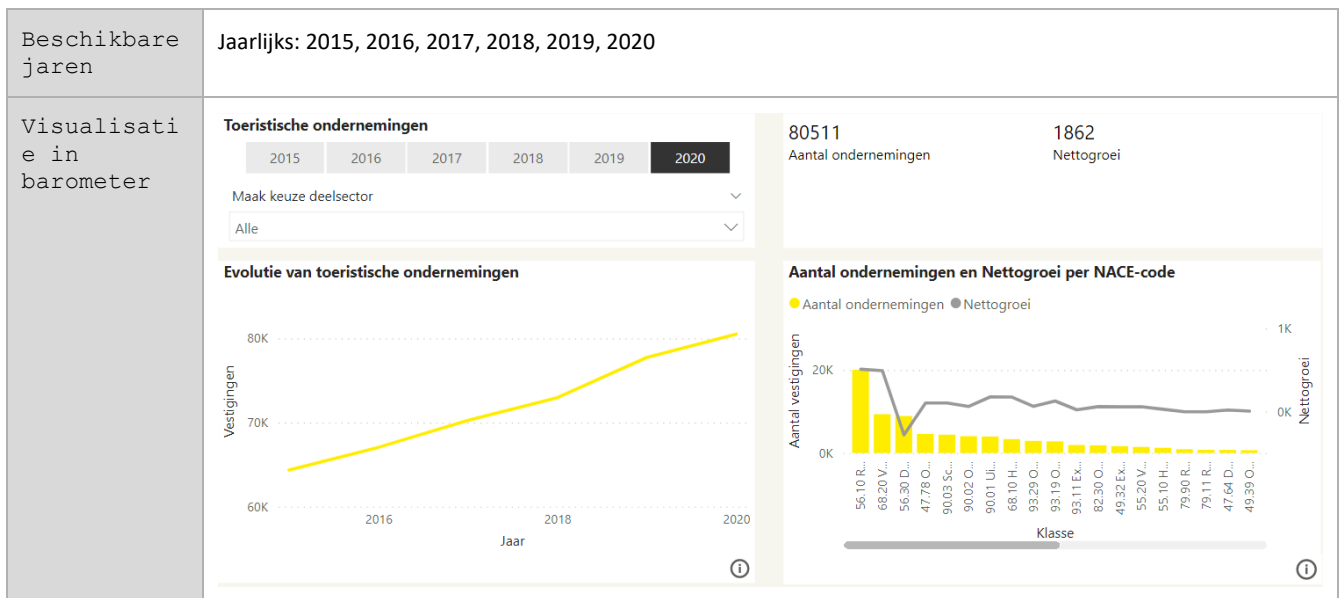
- Bibliotheken, archieven, musea en overige culturele activiteiten;
- Creatieve activiteiten, kunst en amusement;
- Detailhandel m.u.v. de handel in auto's en motorfietsen;
- Eet- en drinkgelegenheden;
- Exploitatie van en handel in onroerend goed;
- Loterijen en kansspelen;
- Luchtvaart;
- Organisatie van congressen en beurzen;
- Reisbureaus;
- Reisbureaus, reisorganisatoren, reserveringsbureaus en aanverwante activiteiten;
- Sport, ontspanning en recreatie;
- Verhuur en lease;
- Verschaffen van accommodatie;
- Vervoer over water;
- Vervoer te land en vervoer via pijpleidingen.

TABEL 8. AANTAL ONDERNEMINGEN

Naam	Aantal ondernemingen
Aantal ondernemingen	<p>Definitie: aantal ondernemingen geeft de totaalcijfers en de evolutie doorheen de jaren weer van toeristische ondernemingen die actief zijn binnen de NACE-codes gelinkt aan de toeristische sector. Deze NACE-codes zijn gebaseerd op de methodologie van de 'Tourism Satellite Accounts'.</p> <hr/> <p>Berekening: Aantal ondernemingen: som van ondernemingen binnen geselecteerde NACE-codes</p> <hr/> <p>Eenheid: Aantal ondernemingen</p>
Nettogroei	<p>Definitie: de jaarlijkse Nettogroei geeft het verschil tussen oprichtingen en sluitingen in een gegeven kalenderjaar weer. Een negatieve nettogroei betekent dus dat het aantal ondernemingen actief in de toeristische sector in een gegeven jaar is afgenomen, terwijl een positieve nettogroei betekent dat er een toename is in ondernemingen binnen de toeristische sector.</p> <hr/> <p>Berekening: Aantal oprichtingen – aantal sluitingen</p> <hr/> <p>Eenheid: Aantal ondernemingen</p>
Bron	STATBEL
Beschikbaar regioniveau	Vlaams Gewest, Brussels Hoofdstedelijk Gewest

¹ Zie <https://www.toerismevlaanderen.be/economie-en-toerisme> en <https://www.statistiekvlaanderen.be/economische-impact-toerisme>

3.3.2 Tewerkstelling in de toeristische sector

Deze indicatoren geven een overzicht van de tewerkstelling binnen de toeristische sector, waarbij de relevante sectoren zowel voor loontrekkenden als voor zelfstandigen opnieuw afgebakend werden op basis van de 'Tourism Satellite Accounts'. Voor loontrekkenden werden deze NACE-codes besproken in Bijlage 1. Binnen de categorie 'Loontrekkenden' maken we een onderscheid tussen loontrekkenden ingeschreven in privé-organisaties en publieke ambtenaren die bij de verschillende overheden werken.

Voor wat betreft zelfstandigen, is de toeristische sector beperkt afgebakend als:

- Foorkramers (code 409);
- Horeca (code 407);
- Vermakelijkheden (code 408);
- Vrije beroepen in de kunst (code 510).

Binnen deze vier sectoren wordt de som gemaakt van zelfstandigen in hoofdberoep, zelfstandigen in bijberoep, zelfstandige helpers, en zelfstandigen na pensioen. Bovendien onderscheidt de RSVZ eveneens een aparte categorie 'Bestuurders', bestaande uit zaakvoerders, bestuurders en werkende vennoten van een vennootschap. Deze is enkel beschikbaar op een hoger beroepscodenniveau (e.g. aantal bestuurders voor alle code-4 "Handel" beroepen en code-5 "Vrije en intellectuele beroepen) en kan dus niet rechtstreeks toegewezen worden aan de vier specifieke sectorcodes. In 2010 werd door de RSVZ op provinciaal niveau een oefening gemaakt om deze bestuurscategorie te verdelen over alle specifieke sectorcodes en deze ratio's worden ook hier op gemeenteniveau toegepast voor de toeristische codes (zie Bijlage 2 voor een overzicht van deze ratio's).

Een eerste visualisatie geeft de absolute totale tewerkstelling weer doorheen de toeristische sector (loontrekkenden + zelfstandigen) en biedt ook een grafiek die de evolutie in totale tewerkstelling binnen deze twee categorieën weergeeft. Een tweede statiek betreft het aandeel van de toeristische tewerkstelling in de totale tewerkstelling per Vlaamse gemeente. Zowel een te lage als een te hoge relatieve toeristische tewerkstelling kan op problemen duiden. Bij een te lage bijdrage van de toeristische sector aan de totale tewerkstelling speelt toerisme geen significante rol op de arbeidsmarkt van de gemeente, terwijl er bij een te hoog relatief belang van de toeristische sector een grote afhankelijkheid wordt gecreëerd die de weerbaarheid van een bestemming bij eventuele crisissen kan verlagen.

TABEL 9. TOTALE TEWERKSTELLING TEWERKSTELLINGSRATIO

Naam	Toeristische tewerkstellingsratio in totale tewerkstelling
Omschrijving	Deze cijfers geven de totaalsom van jobs in toerisme (loontrekkenden excl. overheid + overheid + zelfstandigen). Bijkomend geeft het aandeel van de toeristische sector in de totale tewerkstelling aan hoe groot het percentage toerisme-gerelateerde jobs is in de totale tewerkstelling van een gemeente. En dit zowel voor loontrekkende als voor zelfstandige tewerkstelling. Het algemene percentage voor het Vlaams Gewest en Brussels Hoofdstedelijk Gewest is berekend als het gemiddelde van alle respectievelijke gemeentes. De cartografische weergave is standaard ingesteld om kleurschakeringen weer te even op basis van het aandeel loontrekkenden.
Berekening	- Totale tewerkstelling: Som van jobs in toeristische NACE-codes - Ratio toeristische tewerkstelling: Som van toerisme-specifieke jobs / Som van alle jobs * 100
Eenheid	- Totale tewerkstelling: Jobs - Ratio toeristische tewerkstelling: %
Bron	RSZ, RSVZ
Beschikbaar regioniveau	Gemeente
Beschikbare jaren	Jaarlijks: 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020
Visualisatie in barometer	<div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="width: 45%;"> <p>Jobs in toerisme en aandeel in totale tewerkstelling</p> <p>2015 2016 2017 2018 2019 2020</p> <p>189797 Totaal aantal jobs in to... 5,7% Gemiddeld aandeel loo... 7,8% Gemiddeld aandeel zelfsta...</p> <p>● Loontrekkenden ● Zelfstandigen</p> <p>Jobs</p> <p>200K 100K 0K</p> <p>2016 2018 2020</p> <p>jaar</p> </div> <div style="width: 45%;"> <p>Aandeel toerisme in totale tewerkstelling per gemeente</p> </div> </div>

In een tweede deel van de visualisatie wordt de gebruiker de mogelijkheid gegeven om het aantal loontrekkenden (Loontrekkenden exclusief overheid, en overheid) en het aantal zelfstandigen per deelsector te berekenen. Belangrijk om te weten is dat deze selectievelden ‘Maak keuze deelsector loontrekkenden’ en ‘Maak keuze deelsector zelfstandigen’ enkel betrekking hebben op de berekende aantallen binnen deze kaders.

TABEL 10. TEWERKSTELLING PER DEELSECTOR

Naam	Tewerkstelling
Omschrijving	De tewerkstelling wordt weergegeven op basis van twee hoofdcategorieën, met telkens twee indelingen. In de eerste hoofdcategorie worden alle loontrekkenden geteld die werkzaam zijn in ondernemingen behorend tot de NACE-denominatie vanuit de ‘Tourism Satellite Accounts’. Hierbij onderscheiden we nog twee indelingen: personen werkzaam bij een private onderneming (i.e. Loontrekkenden excl. overheid) en personen werkzaam bij een overheidsinstantie. Vervolgens onderscheiden we de zelfstandige tewerkstelling waarin zowel hoofdtewerkstelling, neventewerkstelling, als actief na pensioen wordt opgeteld (en hierin zowel zelfstandigen als helpers). Een aparte indeling is voorbehouden voor Bestuurders: zaakvoerders, bestuurders en werkende vennoten van een vennootschap.

Berekening	Som van aantal jobs
Eenheid	Jobs
Bron	RSZ, RSVZ
Beschikbaar regioniveau	Vlaams Gewest, Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Beschikbare jaren	Jaarlijks: 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020
Visualisatie in barometer	<div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="width: 48%;"> <p>Loontrekkende jobs per deelsector</p> <p>Maak keuze deelsector loontrekkenden</p> <p>Alle</p> <p>134543 8668</p> <p>Loontrekkenden (excl. overheid) Overheid</p> </div> <div style="width: 48%;"> <p>Zelfstandige jobs per deelsector</p> <p>Maak keuze deelsector zelfstandigen</p> <p>Alle</p> <p>44961 11486</p> <p>Zelfstandigen Bestuurders</p> </div> </div>

3.3.3 Ontvangen en openstaande vacatures

In dit deel van het dashboard visualiseren we het verloop van ontvangen en openstaande vacatures binnen de toeristische sector, zoals geregistreerd bij VDAB. De sector die we aan toerisme linken is in deze databank niet zo ruim bepaald als de TSA-NACE-codes, maar betreft twee bredere categorieën:

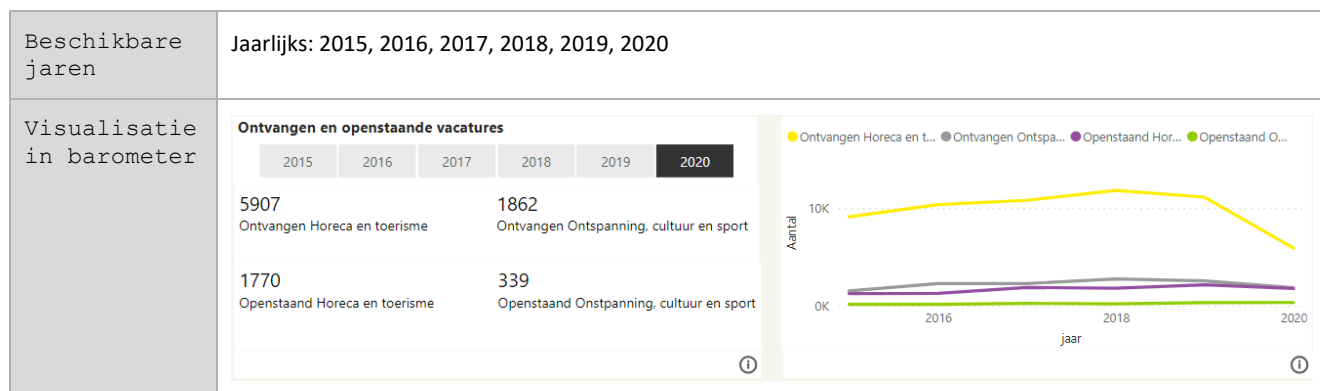
- Horeca en toerisme
- Ontspanning, cultuur en sport

Belangrijk om mee te geven is dat de cijfers verzameld worden op jaarbasis. Ontvangen vacatures geven dan weer hoeveel vacatures er binnen een bepaald jaar binnenkwamen en openstonden binnen horeca en toerisme en ontspanning, cultuur en sport. De openstaande vacatures worden geteld als het aantal vacatures dat op het einde van dat kalenderjaar nog niet ingevuld waren. Enerzijds geeft een relatief hoog aantal openstaande ten opzichte van ontvangen vacatures een indicatie van knelpunten op de arbeidsmarkt. Anderzijds moeten we wat voorzichtigheid hanteren in de analyse van deze cijfers. Indien ontvangen vacatures bijvoorbeeld betrekking hebben op jobs ontvangen in december van het kalenderjaar, dan is het erg waarschijnlijk dat deze jobs op het jaareinde nog niet ingevuld werden en dus tot de openstaande vacatures gerekend worden. Maar algemeen genomen kan wel gesteld worden dat een groot aantal openstaande ten opzichte van ontvangen vacatures problematisch is.

TABEL 11. VACATURES

Naam	Ontvangen en openstaande vacatures
Omschrijving	De ontvangen en openstaande vacatures worden weergegeven voor twee categorieën: 'Horeca en toerisme' en 'Ontspanning, cultuur en sport'. Ontvangen vacatures geven het aantal jobs weer dat binnen een bepaald jaar gepubliceerd werden bij VDAB. Openstaande vacatures zijn vacatures die aan het einde van het kalenderjaar nog niet ingevuld waren.
Berekening	Som van aantal jobs
Eenheid	Jobs
Bron	VDAB, Provincies in Cijfers
Beschikbaar regioniveau	Vlaams Gewest

3.3.4 Financiële situatie

In deze categorie van de barometer wordt informatie gegeven over verschillende financiële ratio's die een indicatie helpen geven van de relatieve gezondheid van verschillende subsectoren in toerisme. De subsectoren die onderscheiden kunnen worden op NACE3-niveau zijn:

- Restaurants en drankgelegenheden
- Luchtvaart
- Stads- en wegvervoer
- Creatieve activiteiten, kunst en amusement
- Audiovisuele sector en culturele activiteiten
- Reisbureaus en touroperators
- Recreatie en sport
- Vervoer over water
- Hotels en overige accommodaties

De cijfers zijn gebaseerd op de ingediende jaarrekeningen bij de Nationale Bank van België en betreffen vennootschappen. Als kengetal wordt de mediaanwaarde genomen van alle vennootschappen: zowel de bedrijven die een volledige jaarrekening dienen neer te leggen, als bedrijven die een verkorte of micro-jaarrekening indienen². De Nationale Bank van België geeft geen cijfers weer op gewestniveau, waardoor de data enkel beschikbaar zijn op landniveau.

De ratio's die in de barometer gepubliceerd worden, kunnen onderverdeeld worden in drie thema's³:

1. Exploitatie: het betreft hier indicatoren die de commerciële doeltreffendheid van een vennootschap helpen in kaart te brengen. De geïdentificeerde ratio's onder dit thema zijn:
 - Brutoverkoopmarge: de brutoverkoopmarge wordt berekend als de verhouding tussen het bedrijfsresultaat voor aftrek van de niet-kaskosten (i.e. geboekte afschrijvingen, waardeverminderingen en voorzieningen voor risico's en kosten) en de omzet. Des te groter de

² Een vennootschap wordt volgens artikel 15 van het Wetboek van Vennootschappen als groot beschouwd indien zij op de balansdatum van het laatst afgesloten boekjaar beursgenoteerd is of meer dan één van volgende drie criteria overschrijdt: (a) jaargemiddelde van het personeelsbestand = 50, (b) jaaromzet (excl. BTW) = 9 miljoen EUR, (c) balanstotaal = 4,5 miljoen EUR. Een grote vennootschap moet het volledige jaarrekeningmodel gebruiken, een kleine vennootschap mag het verkort model gebruiken. Binnen de categorie van kleine vennootschappen is er de subcategorie van microvennootschappen die hun jaarrekening volgens het micromodel mogen opstellen. Het gaat om vennootschappen die maximaal één van volgende drie drempelwaarden overschrijden: (a) jaargemiddelde van personeelsbestand = 10, (b) jaaromzet (excl. BTW) = 700.000 EUR, (c) balanstotaal = 350.000 EUR. Bovendien mag een microvennootschap op de datum van de jaarafsluiting geen moeder- of dochtervennootschap zijn.

³ Zie https://www.nbb.be/doc/ba/nbbstat/2018_userguide_nl.pdf voor een gedetailleerde bespreking van elke ratio.

- brutoverkoopmarge, des te groter het aandeel van de omzet is dat als winst geboekt wordt (en daaruit volgend, des te lager de operationele kosten zijn, in verhouding).
- Nettoverkoopmarge: de nettoverkoopmarge wordt berekend als de verhouding tussen het bedrijfsresultaat na aftrek van de niet-kaskosten en na verhoging met door de overheid toegekende kapitaal subsidies enerzijds en de omzet anderzijds.
2. Rendabiliteit: deze indicatoren geven een indicatie van de winstgevendheid van de onderneming ten opzichte van de geïnvesteerde middelen. De ratio's die hierbij meegenomen worden zijn:
- Nettorendabiliteit van het eigen vermogen, na belasting: deze indicator geeft het rendement weer dat de aandeelhouder of vennoot heeft van zijn/haar investering, ongeacht te uiteindelijk verwerking van het resultaat en wordt berekend als de ratio tussen het nettoresultaat van het boekjaar en het eigen vermogen.
 - Cashflow/Eigen vermogen: deze verhouding geeft de maximumcapaciteit weer van de vennootschap om bruto-inkomsten te genereren uit de eigen financiële middelen. De cashflow is berekend als het verschil tussen kasopbrengsten (bedrijfsopbrengsten, financiële opbrengsten, meerwaarde op de realisatie van vaste activa, etc.) en de kaskosten (aankopen van handelsgoederen, grond- en hulpstoffen, diensten en diverse goederen, bezoldigingen, etc.) en wordt vergeleken met het eigen vermogen van de onderneming.
3. Financiële structuur: deze indicatoren laten toe om de korte termijn levensvatbaarheid van vennootschappen in kaart te brengen, te weten: in hoeverre kunnen schulden op korte termijn voldaan worden. De ratio's die onder deze categorie vallen, zijn:
- Liquiditeit in ruime zin: deze ratio vergelijkt het totaal van de realiseerbare en beschikbare activa (voorraden, vorderingen op ten hoogste één jaar, geldbeleggingen, liquide middelen) met de schulden op korte termijn. Voor een liquiditeit kleiner dan één betekent dit dat er onvoldoende korte termijn beschikbare activa zijn om te kunnen voldoen aan de korte termijn schulden.
 - Liquiditeit in enge zin: deze ratio is vergelijkbaar met de vorige ratio maar houdt bovendien geen rekening met de voorraden aangezien deze moeilijker realiseerbaar kunnen zijn op korte termijn.
 - Financiële onafhankelijkheidsgraad: deze ratio geeft het aandeel van het eigen vermogen weer in het geheel van de actiemiddelen waarover de vennootschap beschikt. Des te groter het aandeel, des te minder de vennootschap afhankelijk is van vreemd vermogen.

TABEL 12. FINANCIËLE RATIO'S

Naam	Financiële ratio's
Brutoverkoopmarge	<p>Definitie: De brutoverkoopmarge meet het resultaat van de operationele activiteit van een onderneming zonder rekening te houden met financiële, fiscale en uitzonderlijke elementen. De ratio geeft een indicatie van de rendabiliteit van de omzet voor alle bijkomende (overhead-)kosten.</p> <hr/> <p>Berekening: $[\text{Bedrijfswinst (-verlies)} + \text{Afschrijvingen} + \text{Waardeverminderingen en voorzieningen voor risico's en kosten}] / [\text{Omzet} + \text{Andere bedrijfsopbrengsten} - \text{Exploitatiesubsidies vanwege de overheid ontvangen compenserende bedragen}] * 100$</p> <hr/> <p>Eenheid: %</p>
Nettoverkoopmarge	<p>Definitie: De nettoverkoopmarge meet het resultaat van de totale ondernemingsactiviteit, met inbegrip van financiële, fiscale en uitzonderlijke elementen en zet deze af tegenover de initieel gegenereerde omzet en andere bedrijfsopbrengsten. De ratio geeft weer hoeveel procent van de omzet zich uiteindelijk vertaalt in bedrijfswinst.</p> <hr/> <p>Berekening: $[\text{Bedrijfswinst (-verlies)} - \text{Door de overheid toegekende kapitaalsubsidies aangerekend op het resultaat}] / [\text{Omzet} + \text{Andere bedrijfsopbrengsten} - \text{Exploitatiesubsidies vanwege de overheid ontvangen compenserende bedragen}] * 100$</p> <hr/> <p>Eenheid: %</p>

Cashflow/Eigen vermogen	<p>Definitie: deze ratio geeft de maximumcapaciteit weer van de vennootschap om bruto-inkomsten te genereren uit de eigen financiële middelen.</p> <hr/> <p>Berekening: $[\text{Winst (Verlies) van het boekjaar} + \text{Afschrijvingen, waardeverminderingen en voorzieningen voor risico's en kosten} - \text{Terugnemingen van afschrijvingen, waardeverminderingen en voorzieningen voor risico's en kosten} + \text{Minderwaarden bij de realisatie van vaste activa} - \text{Door de overheid toegekende kapitaalsubsidies, aangerekend op het resultaat} - \text{Onttrekking aan de uitgestelde belastingen} + \text{Overboeking naar de uitgestelde belastingen}] / [\text{Eigen vermogen}] * 100$</p> <hr/> <p>Eenheid: %</p>
Liquiditeit in ruime zin	<p>Definitie: de liquiditeitsratio gaat na in hoeverre de onderneming haar betalingsverplichtingen op korte termijn kan nakomen door de beschikbare vlottende activa zoals de aanwezige financiële middelen en voorraden en handelstegoeden die snel ten gelde kunnen gemaakt worden. Het kunnen voldoen aan korte termijn betalingsverplichtingen is uitermate belangrijk aangezien niet-betaling (en het uitblijven van toegekende kredieten) tot een toestand van faillissement zou leiden.</p> <hr/> <p>Berekening: $[\text{Vorraden en bestellingen in uitvoering} + \text{Vorderingen op ten hoogste één jaar} + \text{Geldbeleggingen} + \text{Liquide middelen} + \text{Overlopende rekeningen van het actief}] / [\text{Schulden op ten hoogste één jaar} + \text{Overlopende rekeningen van het passief}]$</p> <hr/> <p>Eenheid: Ratio</p>
Liquiditeit in enge zin	<p>Definitie: de liquiditeitsratio in enge zin is vergelijkbaar met eerder genoemde liquiditeit in ruime zin, met het voornaamste verschil dat de liquiditeit in enge zin abstractie maakt van activa die moeilijker snel ten gelde kunnen gemaakt worden. Hierdoor is de liquiditeit in enge zin strikter.</p> <hr/> <p>Berekening: $[\text{Vorderingen op ten hoogste één jaar} + \text{Geldbeleggingen} + \text{Liquide middelen}] / [\text{Schulden op ten hoogste één jaar}]$</p> <hr/> <p>Eenheid: Ratio</p>
Netto-rendabiliteit eigen vermogen	<p>Definitie: de nettorendabiliteit van het eigen vermogen na belasting geeft een indicatie van het rendement dat de aandeelhouder/eigenaar (hypothetisch) ontvangt voor zijn/haar ingebrachte investering, ongeacht de uiteindelijke aanwending van het resultaat.</p> <hr/> <p>Berekening: $[\text{Winst (Verlies) van het boekjaar}] / [\text{Eigen vermogen}] * 100$</p> <hr/> <p>Eenheid: %</p>
Financiële onafhankelijkheidsgraad	<p>Definitie: de financiële onafhankelijkheidsgraad geeft het percentage weer van de totale middelen van de onderneming dat voortkomt uit het eigen vermogen. Het is een indicatie van de mate waarin een onderneming afhankelijk is van vreemd vermogen of de werkmiddelen eerder voortkomen uit de bijdragen van eigenaars, aandeelhouders en/of geherinvesteerde winsten.</p> <hr/> <p>Berekening: $[\text{Eigen vermogen}] / [\text{Totaal van de passiva}] * 100$</p> <hr/> <p>Eenheid: %</p>
Bron	Nationale Bank van België
Beschikbaar regioniveau	België
Beschikbare jaren	Jaarlijks: 2015, 2016, 2017, 2018, 2019

Financiële ratio's van toeristische ondernemingen (Regio: België)

	2015	2016	2017	2018	2019		
Sector	Brutoverkoop marge	Nettoverkoop marge	Cashflow/Eigen vermogen	Liquiditeit in ruime zin	Liquiditeit in enge zin	Nettorendabiliteit eigen vermogen	Financiële onafhankelijkheids graad
Restaurants en drinkgelegenheden	5,63	1,82	39,14	0,85	0,67	11,79	21,60
Stads-en wegvervoer	9,77	2,57	35,58	1,32	1,26	9,39	36,60
Audiovisuele sector en culturele activiteiten	11,99	4,29	23,68	1,39	1,36	7,56	38,99
Recreatie en sport	15,47	3,36	30,75	0,91	0,80	7,29	25,51
Vervoer over water	0,00	0,00	24,57	1,02	1,07	6,47	31,08
Reisbureaus en touroperators	1,97	1,23	16,75	1,31	1,31	6,35	30,06
Hotels en overige accommodaties	17,32	5,53	23,49	0,65	0,57	4,94	24,67
Luchtvaart	0,00	0,00	23,56	1,49	1,46	0,00	48,05

①

3.3.5 Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Om tot een duurzame en florierende bestemming te komen, is ecologisch verantwoord ondernemen een belangrijke vereiste. Het is dus belangrijk om na te gaan in hoeverre toeristische ondernemers vrijwillig toetreden tot kwaliteitslabels. De Green Key is een internationaal keurmerk voor milieuvriendelijke toeristische bedrijven dat jaarlijks wordt uitgereikt door Toerisme Vlaanderen en Goodplanet Belgium. Het bijhouden van evoluties in labeltoekenningen is een manier om duurzaam ondernemerschap in kaart te brengen.

Naast milieu-aspecten wordt van een florierende bestemming op sociaal-maatschappelijk vlak verwacht dat deze inclusief is en geïnspireerd door “universal design” principes. Specifiek binnen de accommodatiesector kunnen we hiervoor kijken naar de aantallen (en evoluties) in toegankelijke kamers en toegankelijke bedden.

TABEL 13: MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN

Naam	Maatschappelijk verantwoord ondernemen
Green Keys	<p>Definitie: de Green Key is een internationaal label dat wordt uitgereikt door Toerisme Vlaanderen en Goodplanet Belgium aan uitbaters van toeristische ondernemingen die gevalideerde inspanningen leveren voor het leefmilieu. De Green Key wordt door de onderneming aangevraagd en dient jaarlijks hernieuwd te worden. Een onafhankelijke audit beslist over de uitreiking.</p> <hr/> <p>Berekening: Som van aantal uitbatingen met Green Key label in campings, vakantieparken, jeugdverblijven, hotels, gastenkamers, attracties, meetinglocaties, vakantiewoningen en restaurants.</p> <hr/> <p>Eenheid: Aantal uitbatingen</p>
Toegankelijke kamers	<p>Definitie: deze variabele geeft het aantal kamers weer dat een label A (basistoegankelijkheid) of A+ (comfortabel toegankelijk) heeft ontvangen.</p> <hr/> <p>Berekening: Som van aantal toegankelijke kamers in hotels, gastenkamers, vakantiewoningen, jeugdverblijven, hostels, ander kamergelateerd logies en openlucht recreatieve terreinen.</p> <hr/> <p>Eenheid: Aantal kamers</p>
Toegankelijke bedden	<p>Definitie: deze variabele geeft het aantal bedden weer dat een label A (basistoegankelijkheid) of A+ (comfortabel toegankelijk) heeft ontvangen.</p> <hr/> <p>Berekening: Som van aantal toegankelijke bedden in hotels, gastenkamers, vakantiewoningen, jeugdverblijven, hostels, ander kamergelateerd logies en openlucht recreatieve terreinen.</p> <hr/> <p>Eenheid: Aantal bedden</p>

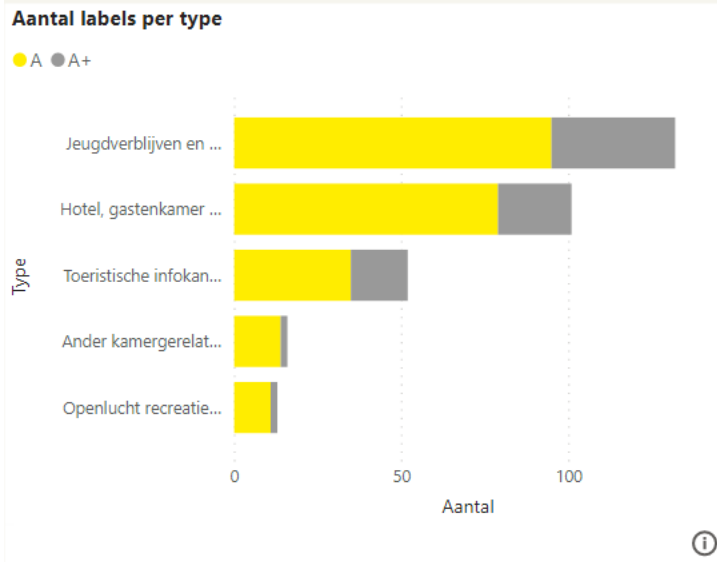
Bron	Toerisme Vlaanderen, Goodplanet Belgium
Beschikbaar regioniveau	Vlaams Gewest, Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Beschikbare jaren	Jaarlijks: 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020
Visualisatie in barometer	<p>Toegankelijkheid en Green Keys</p> <p>2015 2016 2017 2018 2019 2020</p> <p>117 Green Keys 1184 Toegankelijke kamers 2372 Toegankelijke bedden</p> <p>Evolutie in toegankelijke kamers en bedden</p> <p>● Toegankelijke bedden ● Toegankelijke kamers</p> <p>Vestigingen/Bedden</p> <p>2K</p> <p>1K</p> <p>2016 2018 2020</p> <p>jaar</p> <p>i</p>

Een tweede visualisatie in dit onderdeel, geeft bijkomende informatie over toegankelijkheidslabels binnen verschillende types toeristische aanbieders. De aantallen hebben hier betrekking op uitbatingen in plaats van kamers, aangezien het vaak relevanter is dat de meerderheid der aanbieders één of enkele toegankelijke kamers aanbieden, dan wel dat er een groter aantal toegankelijke kamers zijn bij een beperkt aantal aanbieders.

TABEL 14: AANTAL LABELS PER TYPE

Naam	Aantal toegankelijkheidslabels per type
Omschrijving	De grafiek geeft het aantal uitbatingen weer met een A of A+ label voor (a) jeugdverblijven en hostels, (b) hotel, gastenkamer en vakantiewoning, (c) toeristische infokantoren en bezoekerscentra, (d) open lucht recreatieve terreinen, (e) ander kamergelateerd logies.
Berekening	Som van A en A+ labels
Eenheid	Uitbatingen
Bron	Toerisme Vlaanderen
Beschikbaar regioniveau	Vlaams Gewest, Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Beschikbare jaren	Jaarlijks: 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020

3.4 De tab 'Plek'

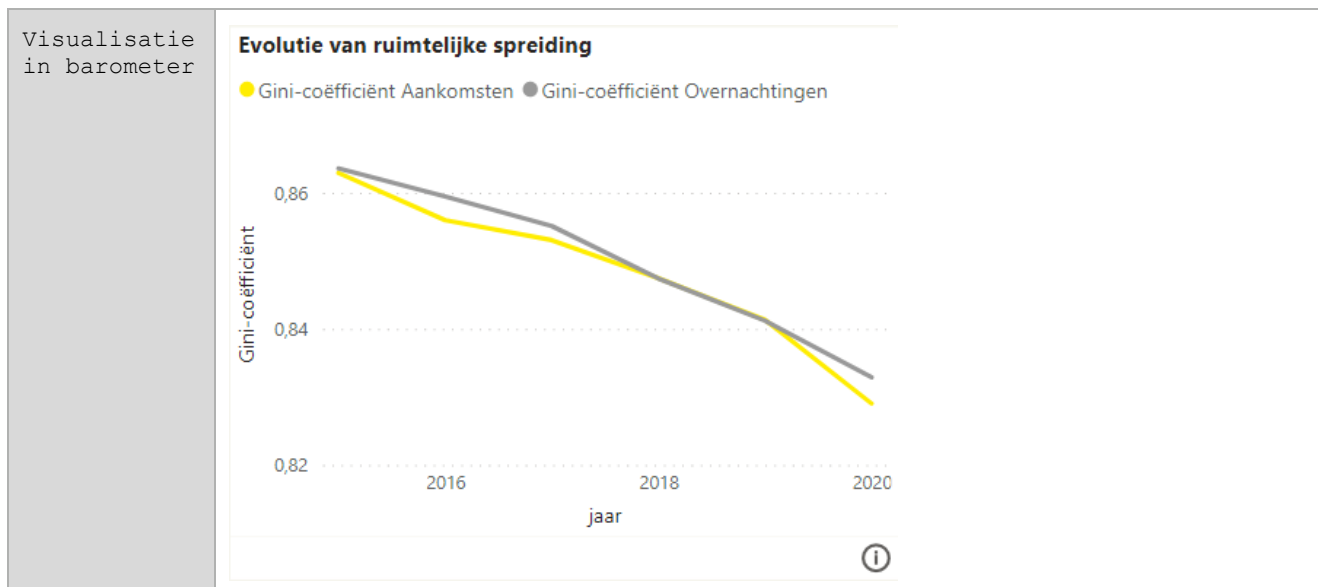
3.4.1 Ruimtelijke toeristische spreiding

De omgevingskarakteristieken focussen vooral op spreiding van toerisme in tijd en ruimte. Op ruimtelijk vlak wordt in eerste instantie een Gini-coëfficiënt berekend voor aankomsten en overnachtingen. De Gini-coëfficiënt (of index) is een spreidingsmaat die de mate van ongelijkheid aangeeft in een frequentieverdeling. De index wordt berekend op een schaal van 0 (perfect evenredige spreiding) tot 1 (perfecte concentratie). In het geval van de bestemmingsbarometer zou een score van 0 er dan op duiden dat het aantal aankomsten/overnachtingen exact gelijk is in elke Vlaamse gemeente. Omgekeerd zou een score van 1 betekenen dat alle aankomsten/overnachtingen exclusief plaatsvinden in één Vlaamse gemeente. Des te dichter de Gini-coëfficiënt bij 1 ligt, des te groter de toeristische concentratie. Ook al kan niet simpelweg gesteld worden dat een perfect gelijke verdeling de voorkeur heeft, aangezien verschillende gemeenten ook sterk verschillende draagkrachten/toeristische ontwikkelingsmogelijkheden hebben, kan een te hoge index toch een indicatie geven van een gebrek aan toeristische opportuniteiten in een groot aantal gemeenten.

TABEL 15. EVOLUTIE VAN RUIMTELIJKE SPREIDING

Naam	Evolutie van ruimtelijke spreiding
Omschrijving	De ruimtelijke spreiding wordt uitgedrukt door de Gini-coëfficiënt (voor aankomsten en overnachtingen). De Gini-coëfficiënt is een spreidingsmaat die de mate van gelijkheid of concentratie aangeeft in een frequentieverdeling waarbij een score van 0 gelijk staat voor een perfect evenredige verdeling (in dit geval een situatie waarbij elke gemeente hetzelfde aantal aankomsten/overnachtingen ontvangt), terwijl een score van 1 gelijk staat aan een perfecte concentratie (in dit geval een situatie waarbij één gemeente verantwoordelijk is voor alle aankomsten en overnachtingen in Vlaanderen).
Berekening	$\frac{N+1}{N-1} - \frac{2}{N(N-1)\mu} \left(\sum_{i=1}^n P_i X_i \right)$ <p>Waarbij, N = aantal gemeenten μ = gemiddelde aankomsten/overnachtingen in de populatie P_i = de rangschikking van gemeente i met aankomsten en overnachtingen X, waarbij de gemeente met het grootste aantal overnachtingen/aankomsten rang 1 krijgt en die met het laagste aantal rang N X_i = aankomsten/overnachtingen in gemeente i</p>
Eenheid	Score tussen 0 en 1
Bron	STATBEL
Beschikbaar regioniveau	Vlaams Gewest, Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Beschikbare jaren	Jaarlijks: 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020

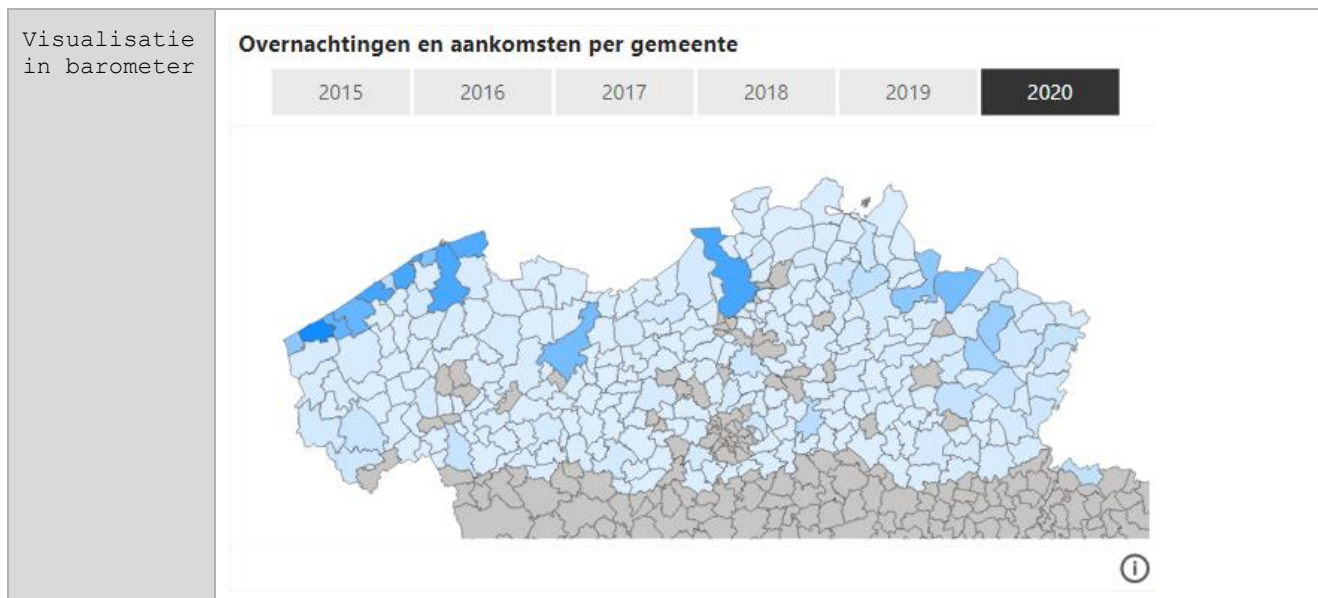

Een tweede, visuele manier om de spreiding van toerisme te illustreren is om deze cartografisch weer te geven. Hiervoor werden in de eerste plaats de toeristische overnachtingen gebruikt om de kleurverzadiging op kaart weer te geven. Indien de gebruiker met de muis over een gemeente zweeft, worden naast overnachtingscijfers ook de aankomstcijfers weergegeven.

TABEL 16. OVERNACHTINGEN EN AANKOMSTEN PER GEMEENTE

Naam	Overnachtingen en aankomsten per gemeente
Omschrijving	De toeristische aankomsten en overnachtingen per gemeente zijn gebaseerd op cijfers van de vergunde, aangemelde of erkende logies, ongeacht verblijfsmotief. Het gaat om commerciële logiesinrichtingen van de types hotels, gastenkamers, campings, jeugdlogies, vakantieparken en volwassenencentra, vakantie-logies en vakantiewoningen. Niet opgenomen in de cijfers zijn het dagtoerisme en aankomsten en overnachtingen in niet-commerciële logiesvormen (bij vrienden, familie of kennissen of in tweede verblijven). Het aantal aankomsten komt grotendeels overeen met het aantal verblijfstoeristen, mits het verschil dat een toerist die tijdens de reis meerdere logiesvormen benut meermaals zal geteld worden. Het aantal overnachtingen telt vervolgens het aantal verblijfsnachten per aankomst.
Berekening	Som van aankomsten en overnachtingen in commerciële logiesinrichtingen, ongeacht verblijfsmotief
Eenheid	Aantal toeristen, aantal nachten
Bron	STATBEL
Beschikbaar regioniveau	Gemeente
Beschikbare jaren	Jaarlijks: 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020

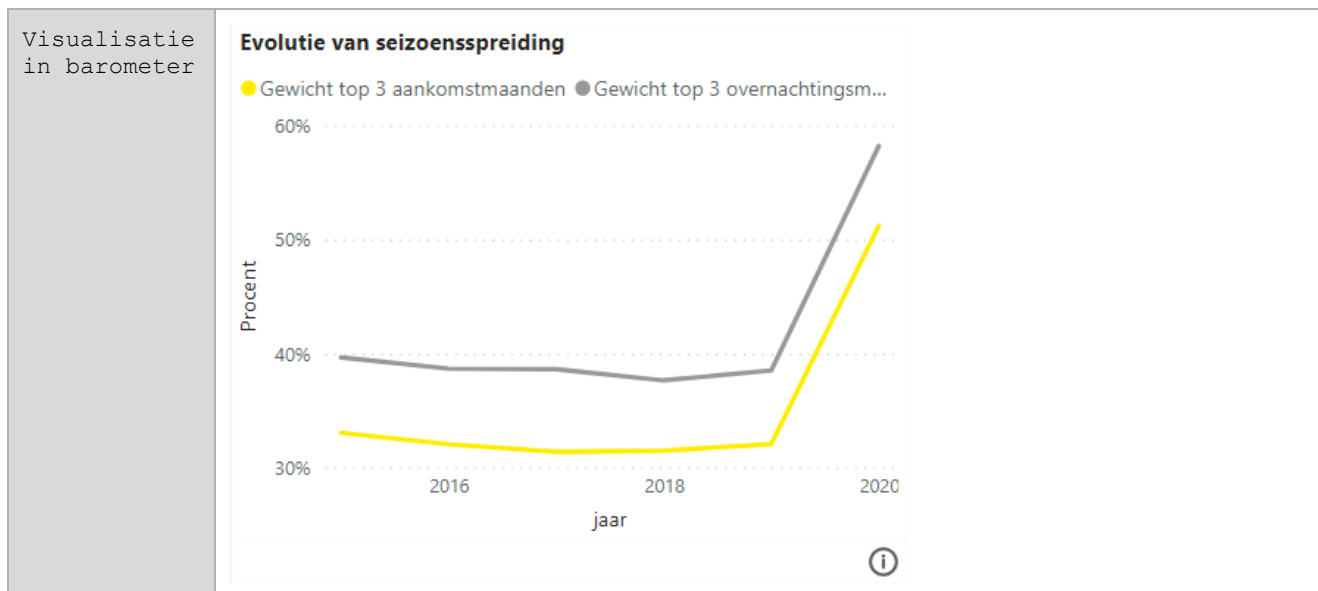

3.4.2 Seizoenaliteit

Voor wat betreft seizoensale spreiding, wordt deze berekend door het procentuele gewicht van de top 3 toeristische aankomst- of overnachtingsmaanden in het totaal aantal aankomsten en overnachtingen te berekenen. Een aantal boven 25% geeft dan aan dat deze maanden gekenmerkt zijn door een bovengemiddeld toeristisch bezoek. Indien de ratio van overnachtingen hoger is dan de ratio van de aankomsten, dan kunnen we eveneens afleiden dat overnachtingen meer seizoensaal geconcentreerd zijn (i.e. langere duur van vakanties in de topmaanden) dan aankomsten.

TABEL 17: EVOLUTIE VAN SEIZOENSSPREIDING

Naam	Evolutie van seizoensspreiding
Omschrijving	De seizoensale spreiding wordt berekend als het gewicht van de drie belangrijkste aankomst (-of overnachtingsmaanden) in het jaartotaal. Dit percentage is dus een weergave van het relatieve belang dat het toeristische hoogseizoen heeft in het jaartotaal, waarbij een hoger percentage duidt op een grotere seizoensconcentratie.
Berekening	Som van grootste 3 maandtotalen in aankomsten (of overnachtingen) / Jaartotaal in aankomsten (of overnachtingen) * 100
Eenheid	%
Bron	STATBEL
Beschikbaar regioniveau	Vlaams Gewest, Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Beschikbare jaren	Jaarlijks: 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020

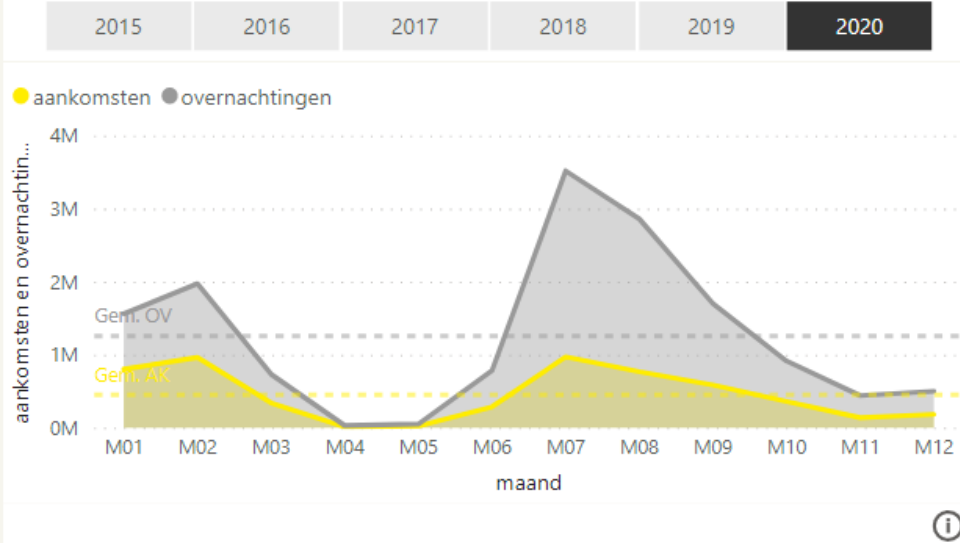
Een tweede indicatie omtrent seizoenale spreiding wordt gegeven door eenvoudigweg de maandtotalen in aankomsten en overnachtingen grafisch weer te geven. De grafiek geeft mits een horizontale stippenlijn eveneens het jaargemiddelde in aankomsten en overnachtingen weer, waardoor snel kan afgeleid worden of een maand bovengemiddeld- dan wel ondergemiddeld presteert.

TABEL 18: AANKOMSTEN EN OVERNACHTINGEN PER MAAND

Naam	Aankomsten en overnachtingen per maand
Omschrijving	De grafiek geeft het absoluut aantal toeristische aankomsten en overnachtingen in commerciële logiesvormen weer op maandbasis. Twee horizontale stippenlijnen geven het jaargemiddelde weer.
Berekening	Maandelijks som van aankomsten en overnachtingen in commerciële logiesinrichtingen, ongeacht verblijfsmotief
Eenheid	Aantal toeristen, aantal nachten
Bron	STATBEL
Beschikbaar regioniveau	Vlaams Gewest, Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Beschikbare jaren	Jaarlijks: 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020

Aankomsten en overnachtingen per maand

3.4.3 CO₂-emissies

Duurzamer toerisme met een positieve (of op zijn minst niet negatieve) impact op de plek, vereist eveneens een verlaging van de uitstoot van schadelijke stoffen en afvalstromen en onder optimale omstandigheden een volledige neutralisatie hiervan. Hoewel de milieu-impact van toerisme relatief breed is en verschillende vormen van broeikasgassen omvat, alsook uitstoten van fijn stof, potentiële vervuiling van rivieren en waterlopen, geluidshinder, etc. wordt de analyse in eerste instantie beperkt tot een evaluatie van CO₂-uitstoot.

Echter, door de heterogeniteit van de toeristische sector en het feit dat een belangrijk deel van de NACE-codes die tot de toeristische sector gerekend worden, niet opgenomen zijn in het “EU Emissions Trading System”, is opvolging van de uitstoot op sectorniveau tot op heden onmogelijk door een gebrek aan data. Door het gebrek aan informatie vanuit de aanbodzijde, werd er in 2019 een eerste studie uitgevoerd om CO₂-emissies in te schatten op basis van de vraagzijde. Uitgaand van de herkomst van de toeristen, de afstand tussen herkomst en bestemming en relatief gebruik verschillende vervoersmodi, kunnen emissies ingeschat worden op basis van ratio's omtrent gemiddelde uitstoten per passagierskilometer en per vervoersmiddel. Voor 12 primaire markten (Verenigde Staten, Nederland, Duitsland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, China, Spanje, Italië, Japan, Rusland, Luxemburg en Zwitserland), kon de analyse nog verder verfijnd worden en werd het Kunststedenonderzoek toegepast om ook de activiteiten ter plaatse mee op te nemen in de totaal berekening. Voor andere landen was dit onmogelijk wegens een gebrek aan data hierover. Dit leidt tot volgende analyse:

- Voor 12 primaire markten, CO₂-emissies berekend op basis van:
 - o Transport naar en van de bestemming
 - o Transport binnen de bestemming
 - o Accommodatie binnen de bestemming
 - o Uitgevoerde activiteiten tijdens de reis
- Voor alle andere markten, CO₂-emissies berekend op basis van:
 - o Transport naar en van de bestemming

Belangrijk om weten is dat een correctiefactor werd toegepast voor multi-bestemmingsreizen. Indien buitenlandse toeristen bijvoorbeeld een verblijf in Vlaanderen combineerden met een verblijf in Frankrijk en

Nederland, dan werd de totale uitstoot van de toerist gedeeld door de proportie van de totale vakantieduur die in Vlaanderen werd doorgebracht.⁴

TABEL 19: ECOLOGISCHE VOETAFDruk PER HERKOMSTLAND

Naam	Ecologische voetafdruk per herkomstland
Totale emissies	<p>Definitie: de totale emissies geven de som van alle emissies die toegewezen kunnen worden aan de aankomsten uit de desbetreffende landen. Voor 12 markten (Verenigde Staten, Nederland, Duitsland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, China, Spanje, Italië, Japan, Rusland, Luxemburg en Zwitserland) hebben de gegevens betrekking op (a) transport naar en van de bestemming, (b) transport binnen de bestemming, (c) accommodatie binnen de bestemming, (d) uitgevoerde activiteiten tijdens de reis. Voor alle andere markten is de uitstoot enkel gebaseerd op transport naar en van de bestemming.</p> <p>Berekening: Toepassing van een koolstofdioxide voetafdruk per component van de toeristische reis op basis van emissiefactoren voor verschillende transportmodi, accommodatietypes en specifieke activiteiten. Deze werden vermenigvuldigd met reisafstand/aantal overnachtingen en gewogen op basis van het totaal aantal nachten binnen de totale reis die in Vlaanderen werden doorgebracht.</p> <p>Eenheid: kiloton</p>
CO ₂ voetafdruk per trip	<p>Definitie: de CO₂ voetafdruk per trip geeft een indicatie van de gemiddelde uitstoot van koolstofdioxide per toeristische aankomst voor de verschillende herkomstmarkten</p> <p>Berekening: Totale emissies / Aankomsten</p> <p>Eenheid: kg</p>
Eco-efficiency	<p>Definitie: de eco-efficiency is een maatstaf voor de relatieve economische efficiëntie. De waarde geeft weer hoeveel kilogram CO₂ gemiddeld uitgestoten wordt voor elke euro die de toerist besteedt in Vlaanderen. Lagere waarden zijn een indicatie van een hogere efficiëntie omdat een vergelijkbare uitgave in dit geval gepaard gaat met minder schadelijke uitstoot.</p> <p>Berekening: CO₂ voetafdruk per trip / Gemiddelde toeristische bestedingen</p> <p>Eenheid: kg/€</p>
Bron	Breda University of Applied Sciences
Beschikbaar regioniveau	Vlaanderen (Vlaams Gewest + Brussels Hoofdstedelijk Gewest)
Beschikbare jaren	Onregelmatig: 2019

⁴ Voor een gedetailleerd overzicht van de berekeningen, zie Neelis, I., Eijgelaar, E., & Peeters, P. (2021). *The carbon footprint of inbound tourism to Flanders in 2019*. Breda, the Netherlands: BUas Breda University of Applied Sciences.

Visualisatie in barometer				
Ecologische voetafdruk per herkomstland, 2019 (Regio: Vlaanderen)				
Herkomstlanden	Totale emissies (kton)	CO2 voetafdruk per trip (kg)	Eco-efficiency (kg/€)	
China	114,35	719,85	1,72	
Duitsland	226,86	238,18	0,36	
Frankrijk	217,47	193,69	0,36	
Italië	70,52	265,80	0,49	
Japan	63,06	701,52	2,93	
Luxemburg	28,79	292,64	0,24	
Nederland	276,11	179,04	0,39	
Overige landen	710,02	398,76		
Rusland	43,69	413,04	0,69	

3.4.4 Emissies van luchtvaartsector

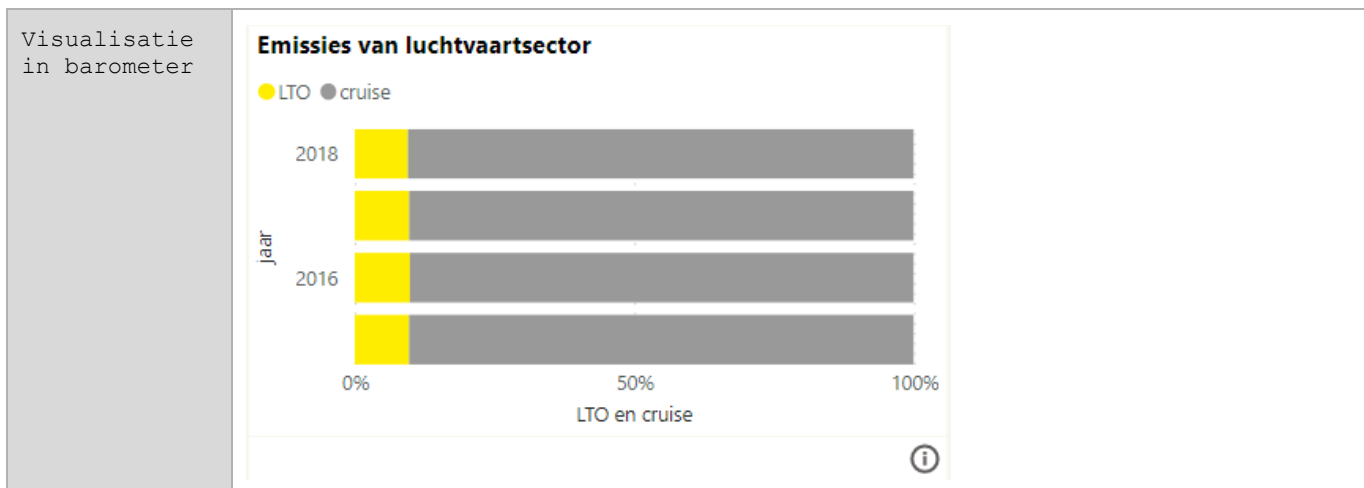
Transport – en in het bijzonder luchtvaart – wordt vaak genoemd in het debat omtrent milieu-effecten van toerisme. In 2017 stelde de Europese Commissie dat directe emissies van de luchtvaartsector goed waren voor 3,8% van de totale CO₂-emissies en 13,9% van alle transportgerelateerde emissies. Aangezien de sector, tenminste voor wat inter-Europese vluchten betreft, onder de scope van het “EU Emissions Trading System” valt, is het interessant en belangrijk om specifiek de evoluties binnen de luchtvaart in kaart te brengen.

De emissies door het vliegtuigverkeer in Vlaanderen worden berekend met het EMMOL model voor de landings- en opstijgcyclus (LTO) en voor cruise (boven de 915 meter). Voor het berekenen van de emissies door cruise wordt het volledige traject van de vlucht in rekening gebracht.

TABEL 20: EMISSIES VAN LUCHTVAARTSECTOR

Naam	Emissies van luchtvaartsector
Omschrijving	De emissies van het vliegtuigverkeer maken de som van alle vluchten die landen en opstijgen in luchthavens op het Vlaamse grondgebied. Voor de berekening wordt zowel gekeken naar de landings- en opstijgcyclus (LTO) alsook naar cruise (boven de 915 meter) over het gehele traject van de vlucht.
Berekening	Berekend met het EMMOL model op basis van data van EUROCONTROL, statistieken met vliegtuigbewegingen aangeleverd door de luchthavens in Vlaanderen en brandstofdata van Energiebalans Vlaanderen.
Eenheid	kiloton
Bron	Vlaamse Milieumaatschappij
Beschikbaar regioniveau	Vlaams Gewest
Beschikbare jaren	Jaarlijks: 2015, 2016, 2017, 2018

3.4.5 Grondgebied met natuurbestemming

Groene ruimtes en natuurbeleving vormen een belangrijk onderdeel van de toeristisch-recreatieve ruimte. Er bestaat hierin een wisselwerking waarbij natuurgebieden ruimte geven aan recreatie en toerisme, maar waar recreatie en toerisme bijkomend ook een drijfveer kunnen zijn voor natuurexploitatie en behoud. Op het grondgebied van het Vlaams Gewest kunnen we in de ruimteboekhouding kijken naar het percentage van het gemeentelijk grondgebied dat een bestemming als 'natuur' heeft gekregen, daarin verder onderscheid makend tussen:

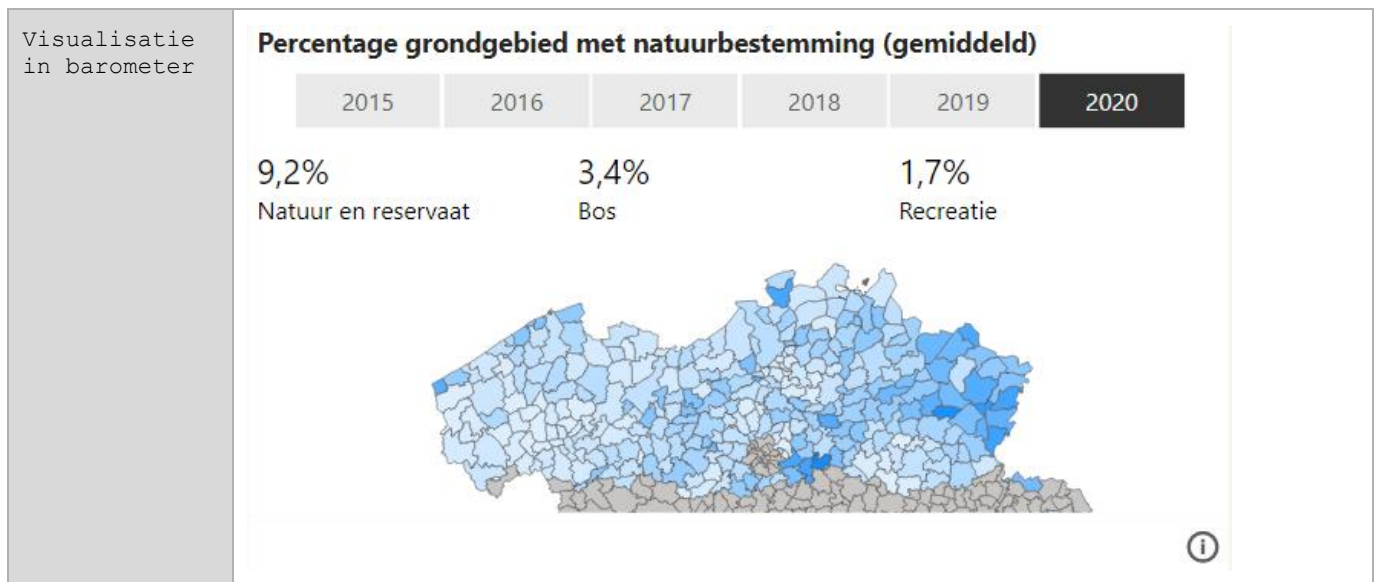
- Natuur en reservaat
- Bos
- Recreatie

De zogenaamde ruimteboekhouding van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen is het monitoringsinstrument waarmee de kwantitatieve streefcijfers met betrekking tot verschillende bestemmingscategorieën wordt opgevolgd. Het gaat om een monitoring van gepland landgebruik, bijgevolg geeft de ruimteboekhouding geen informatie over het feitelijke ruimtegebruik weer.

TABEL 21: PERCENTAGE GRONDGEBIED MET NATUURBESTEMMING

Naam	Percentage grond gebied met natuurbestemming
Omschrijving	De percentages geven aan welk percentage van de totale ruimte in de ruimteboekhouding de bestemming 'natuur' heeft gekregen, volgens drie categorieën: 'natuur en reservaat', 'bos' en 'recreatie'. De cijfers zijn raadpleegbaar per gemeente alsook wordt er een gemiddelde gemaakt over alle Vlaamse gemeenten heen.
Berekening	Oppervlakte met natuurbestemming / Totale oppervlakte gemeente
Eenheid	%
Bron	Provincies in Cijfers
Beschikbaar regioniveau	Vlaams Gewest
Beschikbare jaren	Jaarlijks: 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020

Onroerend of materieel erfgoed vormt een belangrijk belevingselement binnen toerisme. Bovendien is toerisme een belangrijke bijdrager in de eventuele valorisering van erfgoedelementen. Hierdoor ontstaat er opnieuw een wisselwerking tussen lokaal erfgoed en toerisme. Vanuit de cijfers van het Agentschap Onroerend Erfgoed leiden we daarom de totale erfgoedelementen af binnen het Vlaams Gewest. Erfgoedelementen die zich uitstrekken over meerdere gemeenten/regio's/provincies werden hierbij ontdebeld, waardoor elk uniek erfgoedelement slechts éénmaal geteld wordt op het grondgebied van het Vlaams Gewest. Verschillende categorieën worden erkend in de databank:

- **Beschermd cultuurhistorisch landschap:** Een begrensde grondoppervlakte met een geringe dichtheid in bebouwing en een onderlinge samenhang, van algemeen belang door de erfgoedwaarde. Het gaat zowel om landschappen die uitdrukkelijk aangelegd zijn door de mens en dus een duidelijke culturele stempel dragen, als om meer spontane, door natuurlijke processen ontstane landschappen waar de menselijke invloed wat beperkter is gebleven;
- **Beschermd monument:** Een onroerend goed dat tot stand is gekomen door de mens, door de natuur of door beide samen en dat een of meerdere erfgoedwaarden bezit. Het gaat zowel over bouwwerken gemaakt of aangelegd door de mens en dus met een duidelijke 'culturele' stempel, als over meer spontane, door 'natuurlijke' processen ontstane elementen;
- **Beschermd stads- of dorpsgezicht intrinsiek/ondersteunend:** Een geheel van onroerende goederen met omgevende elementen zoals beplantingen, omheiningen, waterlopen, bruggen, wegen, straten en pleinen, dat een of meerdere erfgoedwaarden bezit;
- **Beschermd varend erfgoed:** Het nautisch erfgoed dat kan varen of drijven of dat in vaart kan worden gebracht of drijvend kan worden gemaakt. Sluizen, dokken en andere haveninfrastructuur vallen niet onder deze definitie;
- **Beschermd archeologische site:** Een terrein of onroerend goed dat sporen of vondsten bevat die archeologische erfgoedwaarden hebben. Die sporen kunnen in de ondergrond zitten, aan het oppervlak liggen of zich onder water bevinden. Ook de vondsten horen bij de archeologische site.
- **Erfgoedlandschap:** Erfgoedlandschappen worden door een gemeente, provincie of het Vlaams Gewest afgebakend in een Ruimtelijk Uitvoeringsplan op basis van een vastgestelde inventaris of een onroerend erfgoed richtplan. Daarbij worden de maatregelen voor het behoud van de erfgoedwaarden en -kenmerken ingeschreven in de stedenbouwkundige voorschriften.

TABEL 22: BESCHERMD ONROEREND ERFGOED

Naam	Beschermd onroerend erfgoed																		
Omschrijving	Deze tabel geeft het aantal unieke materiële erfgoedelementen weer dat een beschermd statuut heeft gekregen, onderscheiden volgens zeven categorieën: (1) beschermd cultuurhistorisch landschap, (2) beschermd monument, (3) beschermd stads- of dorpsgezicht intrinsiek, (4) beschermd stads- of dorpsgezicht ondersteunend, (5) beschermd varend erfgoed, (6) beschermd archeologische site, (7) erfgoedlandschap.																		
Berekening	Som van beschermd onroerend erfgoed																		
Eenheid	Aantal objecten																		
Bron	Agentschap Onroerend Erfgoed																		
Beschikbaar regioniveau	Vlaams Gewest																		
Beschikbare jaren	Jaarlijks: 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021																		
Visualisatie in barometer	<div style="border: 1px solid #ccc; padding: 10px;"> <p>Beschermd onroerend erfgoed</p> <p>2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Erfgoedtype</th> <th>Beschermd objecten</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Beschermd cultuurhistorisch landschap</td> <td>888</td> </tr> <tr> <td>Beschermd monument</td> <td>11529</td> </tr> <tr> <td>Beschermd stads- of dorpsgezicht, intrinsiek</td> <td>1568</td> </tr> <tr> <td>Beschermd stads- of dorpsgezicht, ondersteunend</td> <td>4</td> </tr> <tr> <td>Beschermd varend erfgoed</td> <td>34</td> </tr> <tr> <td>Beschermd archeologische site</td> <td>50</td> </tr> <tr> <td>Erfgoedlandschap</td> <td>45</td> </tr> <tr> <td>Totaal</td> <td>13916</td> </tr> </tbody> </table> <p style="text-align: right;">i</p> </div>	Erfgoedtype	Beschermd objecten	Beschermd cultuurhistorisch landschap	888	Beschermd monument	11529	Beschermd stads- of dorpsgezicht, intrinsiek	1568	Beschermd stads- of dorpsgezicht, ondersteunend	4	Beschermd varend erfgoed	34	Beschermd archeologische site	50	Erfgoedlandschap	45	Totaal	13916
Erfgoedtype	Beschermd objecten																		
Beschermd cultuurhistorisch landschap	888																		
Beschermd monument	11529																		
Beschermd stads- of dorpsgezicht, intrinsiek	1568																		
Beschermd stads- of dorpsgezicht, ondersteunend	4																		
Beschermd varend erfgoed	34																		
Beschermd archeologische site	50																		
Erfgoedlandschap	45																		
Totaal	13916																		

3.5 De Overzichtspagina

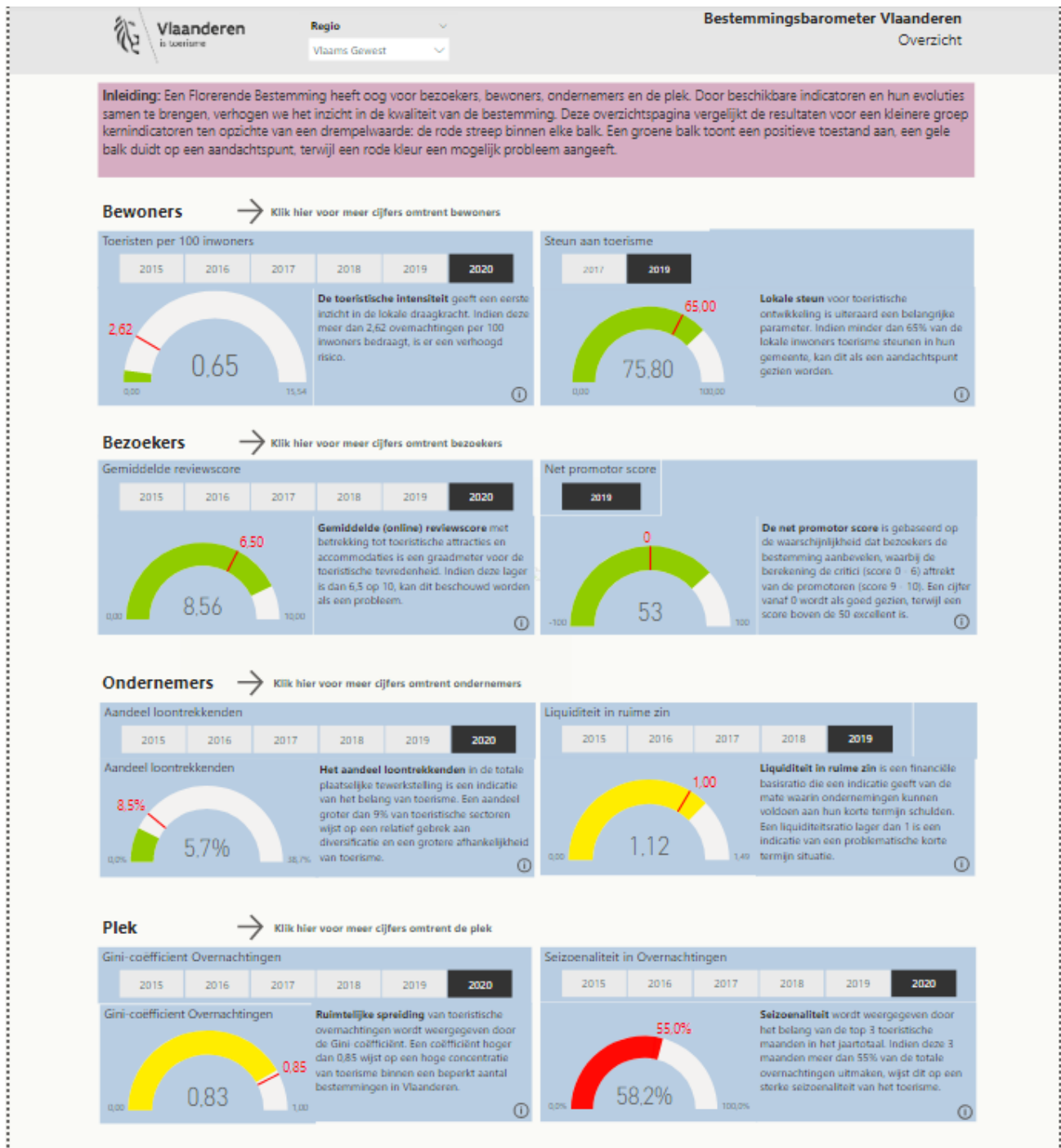
De overzichtspagina (zie Figuur 3) kan zowel gebruikt worden voor navigatie naar de meer gedetailleerde tabbladen per dimensie, als om een snel overzicht te krijgen van de algemene staat van de bestemming op basis van enkele geselecteerde kernindicatoren.

Per dimensie werden er twee kernindicatoren geselecteerd. Deze keuze is gebaseerd op:

- De nood om het aantal indicatoren beperkt te houden zodat een eenvoudig overzicht kan bewaard blijven;
- De mogelijkheid om drempelwaarden op te stellen per gekozen kernindicator.

Dit tweede punt is essentieel. In veel gevallen is het maken van evoluties doorheen de jaren weliswaar relevant, maar kan er niet meteen gesteld worden vanaf welk niveau een indicator een mogelijk aandachtspunt wordt. Neem bijvoorbeeld het aantal toeristische ondernemingen (onder de dimensie "Ondernemers"). Hoewel we tot op zekere hoogte kunnen stellen dat een stijging in toeristische ondernemingen de voorkeur geniet, kan er niet eenvoudigweg gesteld worden hoeveel ondernemingen er minimaal zouden moeten zijn om een gezonde toeristische sector te hebben op de bestemming – of omgekeerd, hoeveel ondernemingen er maximaal mogen zijn alvorens de bestemming te eenzijdig afhankelijk wordt van toerisme. Daarom werden er enkel kernindicatoren gekozen waarvoor vanuit beschikbare studies of eigen interpretatie grenswaarden bepaald kunnen worden. De meters geven vervolgens aan of een indicator positief kan geëvolueerd worden (groene kleur), zich in een eerder neutrale toestand bevindt (gele kleur) of een negatieve trend aantoont (rode kleur) waardoor extra aandacht mogelijk vereist is. De relevante grenswaarden voor elke kernindicator worden bepaald door het rode cijfer en de rode lijn.

Figuur 3. Overzichtsmenu met kernindicatoren

De gevisualiseerde kernindicatoren, alsook de gekozen drempelwaarden worden weergegeven in onderstaande tabel.

TABEL 21: KEUZE VAN KERNINDICATOREN

Naam	Zie ook	Omschrijving	Kritische drempelwaarden
Toeristen per 100 inwoners	Tabel 1	Deze variabele geeft een inzicht in de lokale draagkracht door te berekenen hoeveel toeristische overnachtingen er gemiddeld op dagbasis plaatsvinden per 100 inwoners. Indien de drempelwaarde overschreden wordt, dan is er een verhoogd risico op een situatie van overtoerisme (Peeters et al. 2018).	<p>Groen: van 0 tot <1,23</p> <p>Geel: van >=1,23 tot <2,26</p> <p>Rood: >=2,26</p>

Steun aan toerisme	Tabel 2	Deze variabele geeft een inzicht in het draagvlak dat toerisme heeft bij de lokale inwoners door het percentage van de lokale bevolking te berekenen dat toerisme in de eigen gemeente steunt. Indien lager dan 65%, dan kan dit beschouwd worden als een probleem waarbij de lokale bevolking onvoldoende meerwaarde ondervindt van toerisme.	Groen: van ≥ 75 tot 100 Geel: van ≥ 65 tot < 75 Rood: < 65
Gemiddelde reviewscore	Tabel 7	De gemiddelde online reviewscore voor accommodaties en attracties kan beschouwd worden als algemene graadmeter voor de toeristische tevredenheid. Indien de algemene tevredenheid lager is dan een gemiddelde van 6,5, wordt dit beschouwd als problematisch	Groen: van $\geq 7,5$ tot 10 Geel: van $< 7,5$ tot $\geq 6,5$ Rood: $< 6,5$
Net promotor score	Tabel 6	De net promotor score geeft het verschil weer tussen bezoekers die de bestemming met grote zekerheid aanbevelen (score 9 of 10) en critici (score 0 tot en met 6) en is daarom een indicatie van bezoekerstevredenheid en loyaliteit. Volgens de globale NPS standaarden wijst een score lager dan 0 op een gebrek aan klantenloyaliteit.	Groen: van ≥ 50 tot 100 Geel: van ≥ 0 tot < 50 Rood: van ≥ -50 tot < 0
Aandeel loontrekkenden	Tabel 10	Het aandeel loontrekkenden geeft een indicatie van het belang van de toeristische sector in de totale arbeidsplaatsen in een gebied en wordt berekend als het gemiddelde van alle gemeenten. Volgens onderzoek van McKinsey & Company, & World Travel & Tourism Council (2017) wijst een aandeel groter dan 9% op een mogelijk te grote afhankelijkheid van de toeristische sector op een bestemming en een relatief gebrek aan economische diversificatie.	Groen: van 0 tot $< 6\%$ Geel: van $\geq 6\%$ tot $< 8,5\%$ Rood: van $\geq 8,5\%$ tot 100%
Liquiditeit in ruime zin	Tabel 11	Liquiditeit in ruime zin is een financiële ratio die aangeeft in hoeverre het risico bestaat dat ondernemingen niet kunnen voldoen aan korte termijn schulden en is daarom een belangrijk indicator om het gevaar van mogelijke faillissementen in de sector weer te geven. Volgens algemene boekhoudkundige principes is een liquiditeit lager dan 1 zorgwekkend, terwijl de liquiditeit in ruime zin om een gezonde situatie weer te geven best boven de 1,2 ligt.	Groen: $> 1,2$ Geel: van $\leq 1,2$ tot ≥ 1 Rood: < 1
Gini-coëfficiënt Overnachtingen	Tabel 13	De Gini-Coëfficiënt in overnachtingen geeft een indicatie van de ruimtelijke concentratie van toerisme binnen een bepaald gebied (e.g. het Vlaamse Gewest). Een ratio dicht bij 1 staat gelijk aan een hogere ruimtelijke concentratie. Hoewel de spreiding eveneens moet bekeken worden in termen van toeristisch potentieel en draagkracht van toeristische bestemmingen, kunnen we als algemene drempelwaarde stellen dat een ratio hoger dan 0,85 kan wijzen op een betrekkelijk grote concentratie.	Groen: $< 0,7$ Geel: van $\geq 0,7$ tot $< 0,85$ Rood: $\geq 0,85$
Seizoenaliteit in overnachtingen	Tabel 15	De seizoensspreiding in overnachtingen geeft weer hoeveel procent van alle overnachtingen gegenereerd worden door de belangrijkste drie toeristische maanden (op basis van maandelijkse overnachtingscijfers). Een hoger percentage betekent dus dat de drie belangrijkste maanden zwaarder doorwegen in het jaartotaal. Indien dit percentage hoger is dan 55% gaan we ervan uit dat er een sterke seizoenaliteit aanwezig is (UNWTO, n.d.).	Groen: $< 35\%$ Geel: van $\geq 35\%$ tot $< 55\%$ Rood: $\geq 55\%$

4 REFERENTIES

McKinsey & Company, & World Travel & Tourism Council. (2017). *Coping with success. Managing overcrowding in tourism destinations*. Beschikbaar op:

<https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Industries/Travel%20Transport%20and%20Logistics/Our%20Insights/Coping%20with%20success%20Managing%20overcrowding%20in%20tourism%20destinations/Coping-with-success-Managing-overcrowding-in-tourism-destinations.pdf>

Peeters, P. et al. (2018). *Research for TRAN Committee – Overtourism: impact and possible policy responses*.

European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels. Beschikbaar op:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/629184/IPOL_STU\(2018\)629184_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/629184/IPOL_STU(2018)629184_EN.pdf)

UNWTO (n.d.). *Tourism Dashboard. Dashboard on Tourism Seasonality*. Beschikbaar op:

<https://www.unwto.org/seasonality>

5 BIJLAGEN

5.1 Bijlage 1: NACE-codes voor de toeristische sector

Nace niveau 5	Label
49390	Overig personenvervoer te land, n.e.g.
47640	Detailhandel in sport- en kampeerartikelen in gespecialiseerde winkels
47786	Detailhandel in souvenirs en religieuze artikelen in gespecialiseerde winkels
49100	Personenvervoer per spoor, m.u.v. personenvervoer per spoor binnen steden of voorsteden
49310	Personenvervoer te land binnen steden of voorsteden
49320	Exploitatie van taxi's
50100	Personenvervoer over zee- en kustwateren
50300	Personenvervoer over binnenwateren
51100	Personenvervoer door de lucht
55100	Hotels en dergelijke accommodatie
55201	Jeugdherbergen en jeugdverblijfcentra
55202	Vakantieparken
55203	Gites, vakantiewoningen en -appartementen
55204	Gastenkamers
55209	Vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf, n.e.g.
55300	Kampeertreinen en kampeerauto- en caravanterreinen
55900	Overige accommodatie
56101	Eetgelegenheden met volledige bediening
56102	Eetgelegenheden met beperkte bediening
56290	Overige eetgelegenheden
56301	Cafés en bars
56302	Discotheken, dancings en dergelijke
56309	Andere drinkgelegenheden
68100	Handel in eigen onroerend goed
68201	Verhuur en exploitatie van eigen of geleased residentieel onroerend goed, exclusief sociale woningen
68202	Verhuur en exploitatie van sociale woningen
68203	Verhuur en exploitatie van eigen of geleased niet-residentieel onroerend goed, exclusief terreinen
68204	Verhuur en exploitatie van terreinen
77110	Verhuur en lease van personenauto's en lichte bestelwagens (kleiner dan 3,5 ton)
77210	Verhuur en lease van sport- en recreatieartikelen

79110	Reisbureaus
79120	Reisorganisatoren
79901	Toeristische informatiediensten
79909	Overige reserveringsactiviteiten
82300	Organisatie van congressen en beurzen
90011	Beoefening van uitvoerende kunsten door zelfstandig werkende artiesten
90012	Beoefening van uitvoerende kunsten door artistieke ensembles
90021	Promotie en organisatie van uitvoerende kunstevenementen
90022	Ontwerp en bouw van podia
90023	Gespecialiseerde beeld-, verlichtings- en geluidstechnieken
90029	Overige ondersteunende activiteiten voor de uitvoerende kunsten
90031	Scheppende kunsten, m.u.v. ondersteunende diensten
90032	Ondersteunende activiteiten voor scheppende kunsten
90041	Exploitatie van schouwburgen, concertzalen en dergelijke
90042	Exploitatie van culturele centra en multifunctionele zalen ten behoeve van culturele activiteiten
91020	Musea
91030	Exploitatie van monumenten en dergelijke toeristenattracties
91041	Botanische tuinen en dierentuinen
91042	Beheer en instandhouding van natuurgebieden
92000	Loterijen en kansspelen
93110	Exploitatie van sportaccommodaties
93130	Fitnesscentra
93191	Activiteiten van sportbonden en -federaties
93192	Zelfstandig werkende sportbeoefenaars
93199	Overige sportactiviteiten, n.e.g.
93211	Exploitatie van kermisattracties
93212	Exploitatie van pret- en themaparken
93291	Exploitatie van snooker- en biljartzalen
93292	Exploitatie van recreatiedomeinen
93299	Overige recreatie- en ontspanningsactiviteiten, n.e.g.

5.2 Bijlage 2: Omzettingsratio's voor categorie 'Bestuurders' van RSVZ

	Code 407	Code 408	Code 409	Code 500
Antwerpen	0,0839	0,0057	0,0000	0,0340
Vlaams-Brabant	0,0816	0,0069	0,0001	0,0223
West-Vlaanderen	0,0981	0,0088	0,0001	0,0288
Oost-Vlaanderen	0,1225	0,0091	0,0008	0,0460
Limburg	0,1409	0,0090	0,0008	0,0234
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	0,1228	0,0057	0,0002	0,0392

